

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Irena Bizjak

**Izvajanje Zakona o denacionalizaciji
na Upravni enoti Tržič**

Diplomsko delo

Ljubljana 2006

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Irena Bizjak

mentor: redni prof. dr. Janko Prunk

somentor: doc. dr. Damjan Lajh

**Izvajanje Zakona o denacionalizaciji
na Upravni enoti Tržič**

Diplomsko delo

Ljubljana 2006

KAZALO

SEZNAM KRATIC

1. UVOD	5
2. CILJ DELA	7
3. HIPOTEZA	8
4. METODOLOŠKA IZHODIŠČA	8
5. NEKATERE SPLOŠNE ZNAČILNOSTI IZVAJANJA ZAKONA O DENACIONALIZACIJI	9
5.1 Opredelitev osnovnih pojmov	9
5.2 Obdobje po 2. svetovni vojni	12
5.3 Potek nacionalizacije	14
5.3.1 Agrarna reforma	14
5.3.2 Nacionalizacija	17
5.3.3 Zaplembe	17
5.4 Osamosvojitve Republike Slovenije	19
5.5 Denacionalizacija – pravni viri	19
5.5.1 Zakoni	20
5.5.2 Podzakonski predpisi s področja denacionalizacije	21
5.5.3 Drugi predpisi, ki se navezujejo na ZDen	22
5.5.4 Ustavnosodne presoje predpisov	24
5.6 Igralci v postopkih denacionalizacije	27
6. IZVAJANJE ZDEN NA RAVNI SLOVENIJE	29
6.1 Kronološki pregled izvajanja ZDen na ravni Slovenije	29
6.2 Težave v procesu izvajanja ZDen na ravni Slovenije	31
6.3 Ukrepi Vlade RS za pospešitev procesa izvajanja ZDen	34
6.4 Združenje lastnikov razlaščenega premoženja	38
6.5 Iz poročil Varuha človekovih pravic RS	41
6.6 Denacionalizacija v luči izpolnjevanja političnih kriterijev RS za vključitev v Evropsko unijo	44
6.7 Ideološki spopad	46
7. IZVAJANJE ZDEN NA UPRAVNI ENOTI TRŽIČ	47
7.1 Primeri	47
7.2 Težave v procesu izvajanja ZDen na Upravni enoti Tržič	58
7.3 Ukrepi za pospešeno izvajanje ZDen na Upravni enoti Tržič	60
8. ZAKLJUČEK	62
9. SEZNAM LITERATURE	66

SEZNAM KRATIC

ADP – Avstrijska državna pogodba

AS – Agrarna skupnost

AVNOJ – Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije - Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije

DFJ – Demokratična federativna Jugoslavija

EU – Evropska unija

FLRJ – Federativna ljudska republika Jugoslavija

GG – gozdno gospodarstvo

KZ – kmetijska zadruga

LRS – Ljudska republika Slovenija

NATO – North Atlantic Treaty Organisation – Severnoatlantska pogodbeni zveza

ObLO – Občinski ljudski odbor

OLO – Okrajni ljudski odbor

OF – Osvobodilna fronta

RS – Republika Slovenija

SKZG – Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov

SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija

SOD – Slovenska odškodninska družba

SOS – Slovenski odškodninski sklad

SRS – Socialistična republika Slovenija

STA – Slovenska tiskovna agencija

UE – Upravna enota

ZDen – Zakon o denacionalizaciji

ZIKS - Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij

ZRN – Zvezna republika Nemčija

ZUP – Zakon o splošnem upravnem postopku

1. UVOD

Skupščina Republike Slovenije je Zakon o denacionalizaciji (v nadaljevanju – ZDen) sprejela dne 20. novembra 1991. Z njegovo uveljavitvijo je bila dana pravna podlaga za obširen proces ukinjanja družbene lastnine. ZDen prvi celovito ureja način vračanja nacionalno pomembne količine premoženja v zasebno lastnino. Denacionalizacija je gospodarsko politični ukrep – političnost ukrepa je poleg tega, da je del lastninskega preoblikovanja, nasploh v želji popraviti krivice, ki jih je država storila lastnikom zasebnega premoženja med in po II. sv. vojni (Breznik in drugi 1992: 5-9).

Iz njegove obrazložitve izhaja, da je pri tem upoštevala gospodarski (v sklopu takrat še načrtovane privatizacije družbene lastnine, ki je nastala s podržavljenjem zasebnega premoženja) in politični vidik (pod pogoji in v mejah zakona popraviti krivice, ki so bile storjene lastnikom zasebnega premoženja, podržavljenega v časovnem okviru, ki ga določa zakon, brez povzročanja novih krivic) (Ministrstvo za pravosodje 2002: 25).

ZDen temelji na načelu pravičnosti kot izrazu pravne države in je rezultat doseženega političnega soglasja v Republiki Sloveniji, da se popravijo krivice, ki so bile zlasti v povojnem obdobju storjene s poseganjem države v lastninske odnose v imenu t.i. revolucionarne preobrazbe takratne družbe in uvajanjem socialističnih družbenoekonomskih odnosov ter v imenu obračuna s takratnemu režimu sovražnimi osebami (Likožar Rogelj 2000).

Temeljno načelo ZDen je, naj se krivice popravijo tako, da se upravičencem vrne podržavljeno premoženje v naravi, le če to ni mogoče, pripada upravičencem odškodnina v obliki nadomestnega premoženja, vrednostnih papirjev ali v denarju. Naslednje načelo ZDen je, da se s popravljanjem krivic ne smejo delati nove; to načelo obsega predvsem varstvo fizičnih oseb, ki so na podržavljenem premoženju pridobile lastninsko pravico, ter varstvo njihovih najemnih, zakupnih in tem podobnih razmerij na takem premoženju (Breznik 2000: 26).

Ob sprejemanju ZDen je bilo sicer jasno, da bo izvajanje zakona zahtevalo določen čas, saj je obseg preurejanja premoženjskih razmerij po tem zakonu zelo velik, ob tem pa naj bi proces denacionalizacije potekal hkrati s preureditvijo velikega dela gospodarskega in pravnega

sistema. Zapletenosti problematike, ki se pojavlja ob vračanju premoženja na podlagi tega zakona, zato niti ob pripravi zakona niti ob izdelavi prvega komentarja (Zakon o denacionalizaciji s komentarjem, 1992) ni bilo mogoče v celoti predvideti. Gotovo je tudi v tem treba videti del razlogov, zaradi katerih proces denacionalizacije, kot lahko povzamemo iz vladnih poročil državnemu zboru, poteka za marsikoga počasneje, kot bi pričakoval (Breznik 2000: 7).

ZDen je začel veljati 7. decembra 1991 in je v 64. členu določil rok za vložitev zahteve najkasneje 24 mesecev po uveljavitvi zakona in v 58. členu rok za izdajo odločbe o denacionalizaciji, in sicer najpozneje v enem letu po vložitvi pravilno sestavljene zahteve (glej ZDen).

Ugotavljam nezaželeno stanje, saj »denacionalizacija spada v pravosodju med napol rešene zadeve, ki se že predolgo vleče, saj so po skoraj 14 letih nekatere zadeve še zmeraj nerešene in najbrž tudi letos ne bodo vse zaključene«, kot je tudi v pogovoru za časnik Večer povedal pravosodni minister Lovro Šturm. Nerešene so v mnogih primerih zapletene zadeve, poleg medijsko odmevnih precej zadev manjših upravičencev (STA Bilten 21. februar 2005).

Po podatkih Ministrstva za pravosodje, ki redno spremlja izvajanje ZDen, je ZDen v času od svoje uveljavitve dne 7. 12. 1991 doživljal vzporedno z ostalo zakonodajo celo vrsto posegov vanj, sprememb in dopolnitev, od katerih so zlasti začasno zadržanje izvajanja nekaterih določb zakona, proces lastninjenja, ustanovitev Slovenskega odškodninskega sklada, Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS, razvijanje lokalne samouprave, proces vključevanja v Evropsko unijo, v precejšnji meri vplivali na dinamiko izvajanja ZDen. Pri tem velja poudariti, da so bile naknadne spremembe zakona podvržene strogim kriterijem ustavnosodne presoje (Vlada RS 1999b: 108).

Vzroki za prepočasno reševanje denacionalizacijskih primerov so po mnenju upravnih enot: nerešena vprašanja državljanstva, vračanje zadev iz druge stopnje v ponovno odločanje prvostopnim organom, neodmerjena funkcionalna zemljišča (Vukelić 2005).

Vzroki za upočasnjeno vračanje podržavljenega premoženja izvirnim lastnikom so po mnenju Združenja lastnikov razlaščenega premoženja tudi: načrtno zavlačevanje vračanja podržavljenega premoženja, namen oblasti (zakonodajna, izvršna in sodna) čim manjšemu

številu upravičencev vrniti čim manj premoženja, po ponovnem prihodu levičarskih sil na oblast konec leta 1992 je politična volja do vračanja premoženja vse bolj slabela, državna uprava slepo sledi najrazličnejšim pisnim ali ustnim navodilom, negativnim zgledom in judikatom, izhajajočih iz levih političnih lobijev ali od vplivnih posameznikov, pomanjkanje učinkovitega upravnega nadzora, nikakršnih sankcij za namerne napačne odločitve, prekoračitve rokov ali kršenja načela materialne resnice, nerešena vprašanja državljanstva, negativno ocenjeno delo varuha človekovih pravic, javno pravobranilstvo igra negativno vlogo (Združenje lastnikov razlaščenega premoženja 2004).

2. CILJ DELA

Cilj dela je ugotoviti in predstaviti težavnost in težave v procesu dosedanjega izvajanja ZDen, s spremljanjem in analizo procesa izvajanja, na podlagi zbranih podatkov o tem, kaj se je in se dogaja, kako in zakaj, in sicer na ravni Slovenije in na primeru Upravne enote Tržič.

V diplomskem delu bom najprej opisala nekatere splošne značilnosti izvajanja Zakona o denacionalizaciji, opredelila osnovne pojme, podala kratek zgodovinski pregled obdobja po 2. svetovni vojni, poteka nacionalizacije in osamosvojitve Republike Slovenije. Navedla bom številne pravne vire s področja denacionalizacije in druge predpise, ki se navezujejo na ZDen, ter številne igralce, ki sodelujejo v procesu izvajanja ZDen in tudi vplivajo na proces izvajanja ZDen. Posebej bom opredelila vlogo nadsacionalnih igralcev EU in NATO, ter politične razsežnosti denacionalizacije.

V nadaljevanju bom podala kronološki pregled izvajanja ZDen na ravni Slovenije, predstavila težave v procesu izvajanja ZDen na ravni Slovenije in ukrepe Vlade RS za pospešitev izvajanja ZDen. Pri tem se bom zaradi obsežnosti obstoječih podatkov osredotočila le na najpomembnejše. Poleg podatkov Vlade RS bom v delu navedla tudi stališča in ugotovitve ciljne skupine obravnavane javne politike, in sicer Združenja lastnikov razlaščenega premoženja, ter podatke in ugotovitve Varuha človekovih pravic RS.

Težavnost in težave v procesu izvajanja ZDen bom poskušala predstaviti tudi s primeri izvajanja ZDen na Upravni enoti Tržič in ugotovljenimi težavami v procesu izvajanja ZDen na Upravni enoti Tržič. Predstavila bom ukrepe za pospešeno izvajanje ZDen na Upravni

enoti Tržič, kot primer pozitivne akcije z namenom pospešitve izvajanja ZDen in čimprejšnjega zaključka denacionalizacijskih zadev, in uspešnost navedenega pristopa.

3. HIPOTEZA

Zakonodajo na področju denacionalizacije je zelo težko izvajati. Izvajanje Zakona o denacionalizaciji in s tem reševanje zadev ne poteka po načrtu. Težave so kljub volji upravnih delavcev in ni samo upravni problem, še vedno je denacionalizacija politična in je čisto tehnična izvedba zelo težka zaradi vmešavanja različnih, tudi političnih, interesov.

4. METODOLOŠKA IZHODIŠČA

Faza policy procesa: izvajanje (implementacija) javne politike (Fink Hafner 2002: 17). Proces izvajanja javnih politik se najpogosteje opredeljuje v smislu tistih aktivnosti vladnih ali nevladnih igralcev (posameznikov ali skupin), ki so usmerjene k doseganju ciljev, opredeljenih v fazi oblikovanja javne politike (Predavanje 17. marec 2005). Implementacija je izvrševanje osnovnih javnopolitičnih odločitev, ponavadi vključenih v zakonih (Mazmanian in drugi 1989: 20). Vse sodobne države se srečujejo s problemom implementacije oziroma neizvajanja sprejetih javnih politik (Fink Hafner 2002: 18). Temeljni analitični problem je razreševanje težav, ki nastajajo v soočenju zamišljenih odločitev z realnostjo. Politike se ne izvršujejo same od sebe, njihova realizacija zahteva pozitivno akcijo. Na tej poti obstajajo številne težave (Grdešić 1995: 105).

Zvrst javne politike (Fink Hafner 2002: 14): področje javne politike: pravica do zasebne lastnine (33. člen Ustave RS) – poprava krivic; ciljna skupina: upravičenci do denacionalizacije – razlaščenci – in njihovi pravni nasledniki – Združenje lastnikov razlaščenega premoženja; institucionalni okvir: nacionalni; glede na učinke oz. posledice: prerazdelitvena (redistributivna), s katero država spreminja razdelitve obstoječih virov.

Osredotočila se bom na spremljanje izvajanja politike - monitoring – ki je primerjava aktualnega napredovanja z načrtom izvajanja (Predavanje 17. marec 2005). Je implementacijska študija, s katero zbiramo podatke o tem, kaj se dogaja, kako in zakaj.

Implementacijske študije lahko tudi opozorijo na težave v procesu izvajanja javne politike (problem koordinacije, razdelitev pristojnosti, pomanjkanje določenih virov ipd) (Fink Hafner 2002: 24). Monitoring preskrbi javnopolitično relevantno poznavanje izidov predhodno sprejetih politik. Mnoge agencije redno spremljajo rezultate in vpliv politik (Dunn 1994: 19).

Uporabila bom kvalitativno raziskovanje, in sicer sekundarno analizo - raziskavo na osnovi obstoječih in dostopnih relevantnih podatkov (pregled, analiza in interpretacija pravno-normativnih rešitev, vsebine primarnih in sekundarnih virov, dokumentov, prispevkov poročanja medijev in podatkov svetovnega spleta internet strani) s pomočjo deskriptivne metode.

5. NEKATERE SPLOŠNE ZNAČILNOSTI IZVAJANJA ZAKONA O DENACIONALIZACIJI

5.1 Opredelitev osnovnih pojmov

Denacionalizacija je v literaturi na splošno opredeljena kot pojem, ki je nasproten nacionalizaciji in pomeni akt njene ukinitve. V materialno pravnem pomenu je denacionalizacija ukinitve nacionalizacije neke stvari ali drugega premoženja in vzpostavitve lastninske ali druge pravice prejšnjega lastnika oziroma titularja. Procesno-pravno se doseže z nizom pravnih aktov ali dejanj. Denacionalizacijo lahko zakon predvideva ali pa jo dopušča, možna pa je, ker je bil postopek nacionalizacije napačno izveden. Izvede se lahko na zahtevo zainteresirane osebe ali po pristojnem državnem organu. Denacionalizacija je, tako kot nacionalizacija gospodarsko politični ukrep (Breznik in drugi 1992: 232).

Agrarna reforma pomeni spremembo agrarnih odnosov s strani državne oblasti na temelju zakonskih določb ali administrativno-političnih aktov države. Je sklop ukrepov, ki jih za spremembo agrarnih odnosov izvede država iz socialnih, ekonomskih ali političnih razlogov. Z agrarno reformo oziroma njenimi ukrepi se zlasti izvrši sprememba lastništva in pravice lastnikov do uporabe kmetijskih zemljišč in gozdov. Sestoji lahko iz sprememb pogojev zakupa in višine rente, do prerazporeditve lastništva zemlje in njene nacionalizacije oziroma razlastitve in podržavljanja.

Agrarna reforma je stara institucija človeške družbe, izvajali so jo že v antični Grčiji (Solon) in v starem Rimu (brata Grakh). S časom je menjavala svojo obliko in vsebino in je bila vse pogostejša konec 18. in v začetku 19. stoletja ter dobila masovne razsežnosti po koncu druge svetovne vojne. Prve agrarne reforme na ozemlju današnje Republike Slovenije so bile že konec 18. stoletja in v sredini 19. stoletja, zlasti po letu 1848 pa jih je bil cel niz.

Prvi pomembnejši val agrarne reforme v 20. stoletju je bil po koncu I. svetovne vojne v vzhodnoevropskih državah, kjer so bili pod vplivom oktobrske revolucije vladajoči krogi prisiljeni zadovoljiti nastale zahteve kmetov. Po II. svetovni vojni, z zmago socialističnih revolucij, so bile agrarne reforme množične ali pa je prišlo do radikalnih sprememb obstoječih agrarnih odnosov v mnogih državah Azije, Afrike, Južne Amerike kot tudi zahodne Evrope (Italija, ZRN). Skupna karakteristika vseh agrarnih reform v kapitalističnih državah je bil poskus stabilizacije majhnih kmečkih posestev, reafirmacije individualnega lastništva zemlje in odnosi. Agrarna reforma je bila posledica stoletja komuliranih fevdalnih odnosov in kasneje prodiranja kapitalizma v kmetijstvu. Zakon koncentracije in centralizacije in prehod velikih fevdalnih veleposestnikov na kapitalistično proizvodnjo sta ustvarila tudi v kapitalizmu na eni strani majhno število kapitalističnih veleposesti in na drugi strani številne male kmete. Vsebina in oblika agrarne reforme sta bili v različnih državah različni, odvisni od obstoječih agrarno-proizvodnih odnosov.

Agrarno reformo so izvajali že v stari Jugoslaviji, in sicer celih deset let. Ukinila je v bistvu le fevdalne odnose, zemljiški maksimum pa ni bil določen. Agrarna reforma po II. svetovni vojni v Jugoslaviji oziroma v Sloveniji pa je pomenila radikalno nadaljevanje že v stari Jugoslaviji začete agrarne reforme. Potekala je pod geslom, da zemlja pripada tistemu, ki jo obdeluje. Obsegala je predvsem podržavljenje kmetijskih zemljišč in gozdov ter pripadajočih premičnih in nepremičnih stvari oziroma objektov določenim subjektom, ali določene površine. Podržavljeno zemljo so dajali pod določenimi pogoji kmetom brez zemlje (koloni) tistim, ki so jo imeli premalo, ali pa je postala državna last. Podržavljeni gozdovi so postali državna last (Breznik in drugi 1992: 237).

Nacionalizacija je gospodarsko-politični ukrep, s katerim se izvrši prisilni prenos dela ali celotne zasebne lastnine v državno ali družbeno lastnino z odškodnino ali brez. Nanaša se praviloma na nedoločene osebe oziroma na velika ali vsa podjetja določene gospodarske panoge (npr. rudniki premoga, banke, zavarovalnice, industrijski obrati) ali na celotne gospodarske dejavnosti. Je eden od originarnih načinov prehoda privatne lastnine v državno, saj titular oziroma novi lastnik (država) lastništva ne izvaja iz pravic predhodnika, temveč

neposredno na podlagi zakona. Ima skupne točke s konfiskacijo in ekspropriacijo, ki sta prav tako prisilna prenosa privatne v državno oziroma družbeno lastnino.

Nacionalizacije so se posluževale predvsem socialistične države kot enega od načinov ekspropriacije ekspropriatorjev in ekonomske razlastitve ter političnega uničenja buržoazije. Toda po II. svetovni vojni so jo, pod pritiskom gospodarskih in družbenopolitičnih gibanj, izvajali tudi v kapitalističnih državah, toda v omejenem obsegu in v okviru preobrazbe kapitalizma v državni kapitalizem. Izvajale so jo tudi novoosvobojene afriške in azijske države kot pogoj za hitrejši gospodarski razvoj.

Vse socialistične države so izvedle nacionalizacijo v večjem ali manjšem obsegu v Sovjetski zvezi pa v celoti brez odškodnine. Z dekretom (26. 10. oziroma 8. 11. 1917) je bila nacionalizirana tudi zemlja. V zadnjih desetletjih, predvsem po II. svetovni vojni, je bila nacionalizacija v posameznih gospodarskih panogah izvedena tudi v nekaterih zahodnih državah (Velika Britanija, Francija, Zvezna republika Nemčija, Švedska, Norveška).

Nacionalizacija je v Jugoslaviji oziroma Sloveniji potekala v treh fazah, in sicer leta 1946 in 1948, ko so bila nacionalizirana podjetja in drugi gospodarski subjekti, in leta 1958, ko so bile nacionalizirane najemne zgradbe in gradbena zemljišča (Breznik in drugi 1992: 238).

Zaplemba (konfiskacija) je prisilni ukrep, s katerim se brez povračila oziroma odškodnine odvzame del ali celotno premoženje fizične ali pravne osebe. Je kazen, ki se pod pogoji, določenimi v zakonu, izreče storilcu kaznivega dejanja. Lahko se izreče samo kot stranska kazen za kaznivo dejanje, določeno z zakonom in jo lahko izrečejo samo pooblaščen organi v mejah zakona. Lahko se izreče fakultativno ali obvezno. S premoženjem fizične osebe se razume premoženje, ki je njegova last ali njegov del v premoženju (skupnem) z drugimi osebami. Zaplembo je poznalo že rimsko pravo in še danes obstaja v mnogih zakonodajah in se izreka pod različnimi pogoji.

Zaplemba je bila v ekonomskem smislu v začetku najprimernejša oblika t.i. ekspropriacije ekspropriatorjev, po vojni je bila velikokrat sredstvo premoženjskega kaznovanja narodnih sovražnikov in sodelavcev okupatorja. V bistvu je bila prvi način razlaščenja zasebne lastnine in njenega prehoda v državno lastnino. Pri nas je od leta 1991 ne poznamo več (Breznik in drugi 1992: 239)

Razlastitev (ekspropriacija) v ožjem pomenu je odvzemanje lastninske pravice ali konstituiranje nekega bremena na privatni lastnini (npr. stvarna služnost, začasna uporaba, pravica zakupa). Je originarni način prehoda privatne lastnine v družbeno ali državno. Z

razlastitvijo se titularju odvzame ali omeji pravica proti njegovi volji. Razlasti se lahko lastnina državljanov in pravnih oseb. Praviloma se razlaščajo nepremičnine, lahko pa tudi premičnine in pravice (npr. patentna pravica). Razlastitev je lahko popolna ali delna. Pogoji za razlastitev je splošni interes, ki je širok pojem in se oceni v vsakem primeru posebej. Splošni interes ugotavlja pristojni državni organ, odvisno od predlagatelja. Za razlaščeno premoženje se da povračilo praviloma v denarju, lahko tudi v naravi. Razlastitev v splošnem interesu kot posamezen ukrep poznajo v mnogih sodobnih državah. V povojnem času pa je bil pri nas velikokrat zlorabljen kot način poddržavljanja tistega premoženja, ki ga ni bilo mogoče poddržaviti na drug način ali pa je bilo z razlastitvijo poddržavljeno premoženje zaradi posamičnega, ne pa splošnega interesa. V mnogih primerih je bila odškodnina za razlaščeno premoženje le simbolična ali pa je sploh ni bilo (Breznik in drugi 1992: 239).

Skupne značilnosti agrarne reforme, nacionalizacije, zaplembe in razlastitve (v ožjem pomenu) je, da so vsi prisilni ukrepi, s katerimi se odvzame privatna lastnina ali njen del in preide v državno ali družbeno lastnino. Agrarna reforma in nacionalizacija zajemata nedoločen krog oseb. Nacionalizacija in agrarna reforma se od zaplembe razlikujeta v tem, da sta gospodarsko politična ukrepa, zaplemba pa kazen za kaznivo dejanje. Zaplemba je vedno brez odškodnine, medtem ko agrarna reforma in nacionalizacija praviloma vsebujeta odškodnino, lahko pa tudi ne, kadar sta izvedeni kot razredna ukrepa. Zaplemba in razlastitev ne posegata v pravno sposobnost oseb, tako da lahko te še naprej pridobivajo tisto vrsto pravic in dobrin, ki so bile zaplenjene. Nacionalizacija pa pomeni splošno omejitev pravne sposobnosti vseh fizičnih oseb, tako da se v nacionaliziranih gospodarskih vejah ne more pridobivati nacionaliziranih pravic oziroma premoženja; smiselno podobno je tudi pri agrarni reformi (zemljiški maksimum). Razlastitev se od nacionalizacije razlikuje po tem, ker ne pomeni odvzemanja kompleksa lastnine in ni gospodarskopolitični ukrep, ampak odvzem določenega konkretnega objekta v splošnem interesu in z odškodnino (Breznik in drugi 1992: 240).

5.2 Obdobje po 2. svetovni vojni

Slovenska partizanska vojska, ki je vojaško sodelovala z zavezniki, je ob koncu vojne skupaj z Jugoslovansko armado osvobodila vse slovensko narodno ozemlje. Oblast je v Sloveniji prevzela OF, v kateri je politično popolnoma prevladal komunistični vpliv. Rezultat

narodnoosvobodilnega boja je bila osvoboditev in zavarovanje Zedinjene Slovenije skoraj v celoti in pa vzpostavitev slovenske republike v jugoslovanski federaciji s pravico do samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve. Toda nova zmagovita komunistična oblast, zrasla iz protiokupatorskega boja in revolucije, je takoj začela z uveljavljanjem nedemokratičnega politično totalitarnega režima, ki se je v Sloveniji potem z modifikacijami na bolje ohranil celih 45 let. Proti pričakovanju slovenskih partizanov in vodstva OF je vrhovni poveljnik Jugoslovanske armade in predsednik vlade DFJ Josip Broz – Tito kljub svojim poprejšnjim obljubam 18. 5. 1945 odpravil glavni štab Jugoslovanske armade za slovenijo in slovensko partizansko vojsko vključil v enotno Jugoslovansko armado; s tem je bil Slovincem odvzet pomemben del narodne suverenosti (Prunk 2002: 149).

Sredi julija je v Ljubljani 1. kongres OF razširil Temeljne točke osvobodilne fronte s političnim in socialnim programom: OF postane edina politična predstavnic Slovencev; v federativni Jugoslaviji naj vladata bratstvo in enotnost; uvedena naj bo ljudska demokracija na temelju državne in združne lastnine najpomembnejših proizvodjalnih zmogljivosti ob dopuščanju drobne zasebne lastnine (Prunk 2002: 153).

Poleti 1945 je začasna ljudska skupščina DFJ sprejela zakon o radikalni agrarni reformi, s katerim je bila odvzeta zemlja agrarnim veleposestnikom, velikim kmetom, Cerkvi in samostanom. Za posamezne kategorije je veljal različen zemljiški maksimum; največ, do 35 ha, je pripadlo kmetom, ki so zemljo sami obdelovali, najmanj, 3-5 ha, posestnikom, ki zemlje niso sami obdelovali oz. ni bila njihov glavni vir zaslužka (banke, podjetja, Cerkev). Podoben zakon z nekaterimi posebnostmi je 17. decembra sprejelo Predsedstvo slovenskega narodnoosvobodilnega sveta. V Sloveniji je prišlo v zemljiški sklad 266 500 ha zemljišč; 43 % jih je bilo zaplenjenih tujim veleposestnikom in sodelavcem okupatorjev, 18 % odvzetih Cerkvi, 16 % domačim veleposestnikom, 11,7 % bankam in podjetjem (vsi nekmetje) itd.; 61 % zemljiškega sklada je odpadlo na gozdove, ki so ostali v upravljanju gozdnih gospodarstev. Obdelovalna zemlja je bila deloma razdeljena kmetom s premalo zemlje ali brez nje (v Sloveniji okrog 20 000). Država je obdržala 54,6 % obdelovalne zemlje, da bi s t.i. državnimi posestvi lahko okrepila državni sektor gospodarstva; v celoti je postala lastnica 86 % zbranega zemljiškega sklada. Po agrarni reformi je bilo 83 % kmetijske zemlje v lasti zasebnih kmetov, ostanek pa v posesti države in zadrug. V poznejših letih je s še dvema nacionalizacijama zmanjševala maksimum obdelovalne zemlje (Prunk 2002: 153).

Z nacionalizacijama 1946 in 1948 so bili podržavljeni skoraj vsi proizvodjalni obrati in sredstva. V zasebni lasti so ostale le mala in srednja kmečka posest ter mala obrt (Prunk 2002: 156).

5.3 Potek nacionalizacije

5.3.1 Agrarna reforma

Predpisi, ki sodijo v sklop t.i. agrarne reforme so navedeni pod točkami 1-7 prvega odstavka 3. člena ZDen, smiselno pa sodijo v ta sklop predpisi pod točkami 27-29, ki se prav tako nanašajo na razne oblike podržavljanja kmetijskih zemljišč in gozdov.

1. Agrarno reformo so v Sloveniji izvajali predvsem na podlagi zveznega in republiškega zakona o agrarni reformi in kolonizaciji.

Na podlagi teh dveh zakonov so bila razlaščena:

- veleposestva (tista kmetijska in gozdna posestva, katerih lastniki niso obdelovali zemlje sami s svojo družino, ampak z najeto delovno silo, ali pa so jo dajali drugim v zakup ali v obdelovanje, če je imelo več kot 45 ha skupne površine ali pa več kot 25 ha obdelovalne zemlje),
- zemljiška posestva bank, podjetij, delniških družb in drugih zasebnih pravnih oseb,
- zemljiška posestva cerkva, samostanov, verskih in drugih ustanov,
- zemljiška posestva, ki so med vojno iz katerega koli razloga ostala brez lastnika in brez pravnega naslednika,

in so bila razlaščena v celoti z vsemi zgradbami in napravami, vsem živim in mrtvim kmetijskim in vsem gozdnim inventarjem brez odškodnine.

- presežek zemljiških posestev nekmetov, ki niso veleposestniki (ki pa po svojem glavnem poklicu niso bili kmetje in posestev niso obdelovali sami s svojo družino, temveč z najeto delovno silo ali pa so ga dali v zakup), so bili razlaščeni presežka nad 3 ha zemlje oziroma nad 5 ha gozdov v gozdnih predelih, kjer ni bilo obdelovalne zemlje. V odvzetem premoženju je moral biti sorazmeren del njiv,

- presežek kmečkih posestev (katerih lastniki so bili kmetje in so obdelovali zemljo sami s svojo družino) so bila razlaščenata presežka nad 20 do 35 ha obdelovalne zemlje in nad 10 do 25 ha gozda, tako da skupna površina obdelovalne zemlje in gozda ni smela presežati 45 ha.

Za razlaščen presežek naj bi se plačala odškodnina v višini enoletnega donosa na hektar.

V zemljiški sklad so prešla tudi:

- zemljiška posestva nemške države in njenih državljanov ter pripadnikov nemške narodnosti, ki so bila zaplenjena po odloku AVNOJ z dne 21. novembra 1944,
- zemljiška posestva narodnih sovražnikov in drugih oseb, zaplenjena s pravnomočnimi sodnimi razsodbami in odločbami,
- zemlja, ki jo je država izločila iz svoje lastnine za dodelitev siromašnim kmetom in borcem.

Razlaščeno premoženje je prešlo:

- zemlja, zgradbe in naprave ter živi in mrtvi kmetijski inventar so prešli v zemljiški sklad agrarne reforme in kolonizacije,
- traktorji, stoji in velike kmetijske priprave so prešle v inventar kmetijskih strojnih postaj, razen če je bilo razlaščeno premoženje določeno za državna kmetijska posestva. Iz zemljiškega sklada so zemljo in zemljiška posestva dodeljevali poljedelcem brez zemlje in takim, ki so imeli malo zemlje predvsem v kraju, kjer so živeli, za naselitev kolonistov pa v krajih, ki jih je za to določil minister za kmetijstvo, po posebnih merilih in zaslugah med NOB.

Agrarno reformo je v Sloveniji izvajalo ministrstvo za kmetijstvo po okrožnih in okrajnih komisijah. Slednje so izdajale odločbe o razlastitvi in dodelitvi zemlje.

2. Na podlagi Zakona o razlastitvi posestev, ki jih obdelujejo koloni in viničarji so bila razlaščenata zemljiška posestva nekmetom, ki so izkoriščali svojo zemljo po kolonih in viničarjih. Razlaščenata so bila v celoti (zemlja, zgradbe in naprave ter živi in mrtvi inventar, potreben za redno obratovanje, ter vinske kleti in druge podobne naprave) brez odškodnine. Do te so imeli pravico le manjši posestniki, ki so pridobili posest s prihranki, izvirajočimi iz produktivnega dela. Razlaščenata zemlja je prešla v zemljiški sklad, oblikovan po zakonih o

agrarni reformi in kolonizaciji. Okrajne in okrožne komisije, ustanovljene po teh zakonih pa so tudi izdajale razlastitvene odločbe.

3. Na podlagi Zakona o odpravi viničarskih in podobnih razmerij (npr. hubarska, ofarska, majerska, kolonatska) je postala vsa zemlja, ki je bila predmet viničarskih in podobnih razmerij, s poslopji vred splošno ljudsko premoženje in je prešla v kmetijski zemljiški sklad. Lastniki so imeli pravico do odškodnine za to zemljo.

4. Na podlagi Zakona o kmetijskem zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja in o dodeljevanju zemljišč kmetijskim organizacijam je v kmetijski zemljiški sklad prešla in postala splošno ljudsko premoženje kmetijska obdelovalna zemlja kmetov nad 10 ha (t.i. II. agrarna reforma). Lastniki so imeli pravico do odškodnine za to zemljo.

5. Na podlagi Zakona o agrarnih skupnostih je bilo za obče ljudsko imovino ne glede na vpis v zemljiško knjigo razlašeno nepremično premoženje z vsemi k njemu pripadajočimi pritiklinami, premičninami in pravicami im premično premoženje, ki je pripadalo agrarnim skupnostim (podobčinam, vasem, srenjam, soseskam, korporacijam, urbanialnim in drugim podobnim skupnostim). Za obče ljudsko premoženje so bile razglašene tudi pravice do paše, lesa, gozdnih pridelkov in podobno, ki so pripadale skupnostim servitutnih upravičencev, ki so po svojem izvoru bile podobne agrarnim skupnostim.

6. Na podlagi Zakona o razpolaganju s premoženjem bivših agrarnih skupnosti je bilo določeno, da s premoženjem bivših agrarnih skupnosti in po svojem izvoru tem podobnih skupnostim servitutnih upravičencev, razpolagajo gospodarske oziroma druge organizacije, ki jih je določal ta zakon.

7. Na podlagi Uredbe o arondaciji zemljišč kmetijskih posestev, Uredbe o premoženjskih razmerjih in reorganizaciji kmečkih delovnih zadrug, Temeljnega zakona o izkoriščanju kmetijskega zemljišča so se zlasti v obdobju 1957 do 1967 v Sloveniji množično izvajale arondacije kmetijskih zemljišč v korist družbenega sektorja proizvodnje (Breznik in drugi 1992: 240).

5.3.2 Nacionalizacija

1. Tako imenovana prva nacionalizacija je potekala na podlagi zakona o nacionalizaciji zasebnih gospodarskih podjetij, s katerim so bila nacionalizirana vsa zasebna gospodarska podjetja splošnega družbenega pomena v 42 gospodarskih panogah in so bila razglašena z ukazi Prezidija Ljudske skupščine FLRJ oz. prezidijev republiških ljudskih skupščin. Nacionalizacija je obsegala vse premično in nepremično premoženje ter vse premoženjske pravice (npr. patenti, licence, dovolitve za delo, služnosti, rudniške pravice, vzorci, znamke, modeli ipd.). Lastnikom podjetij naj bi država dala odškodnino v vrednosti čistih aktiv nacionaliziranega premoženja podjetja, kolikor so znašale na dan prevzema.

2. Tako imenovana druga faza prve nacionalizacije je potekala na podlagi zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o nacionalizaciji zasebnih gospodarskih podjetij, ko so bila nacionalizirana podjetja, ki so imela splošen pomen za zvezno ali republiško gospodarstvo, za varstvo ljudskega zdravja ali za kulturni razvoj ljudskih množic (npr. kreditna podjetja in zavarovalnice, rudniki, elektrarne, radio, industrije, ladje, jadrnice, bolnišnice, sanatoriji, kopališča, toplice, zdravilišča, tiskarne, kino, gledališča, trgovska skladišča), nepremičnine, ki so bile last tujih državljanov, tujih ustanov ali tujih zasebnih ali javnopravnih oseb.

3. Tako imenovana druga nacionalizacija je potekala na podlagi zakona o nacionalizaciji najemnih zgradb in gradbenih zemljišč, ko so bile nacionalizirane najemne stanovanjske hiše, najemne poslovne zgradbe in gradbena zemljišča v mestih in naseljih mestnega značaja. Lastniki naj bi dobili odškodnino (Breznik in drugi 1992: 245).

5.3.3 Zaplembe

Zaplembe so se predvsem uresničevale kot stranska kazen v kazenskem postopku, izven kazenskega postopka pa po pravilih nepravdnega postopka kot tudi po posebnih komisijah ljudskih odborov (upravni postopek). Zaplembe so bile prvi način podržavljenja premoženja. Na podlagi zakona o zaplembi premoženja in o izvrševanju zaplembe je bila zaplemba prisilni odvzem celotnega premoženja brez povračila v korist države (popolna zaplemba) ali odvzem natančno določenega dela premoženja (delna zaplemba) fizični ali pravni osebi. Izvzeti so bili

predmeti, ki so bili neogibno potrebni za življenje obsojenega in njegove ožje rodbine. Zaplenjeno premoženje je prešlo v državno last s svojimi aktivami ali pasivami. Zaplembe so se izvrševale med drugo svetovno vojno, predvsem kot kazen za tiste, ki so sodelovali z okupatorjem ali se kako drugače prekršili zoper narodno osvobodilno gibanje. Dobile so svojo potrditev v Odloku AVNOJ o prehodu sovražnikovega imetja v državno svojino, o državnem upravljanju imetja odsotnih oseb in o zasegi imetja, ki so ga okupatorske oblasti prisilno odtujile. Na podlagi teh odlokov in zakona ter na podlagi zakona o zaščiti in upravljanju narodnega imetja in zakona o varstvu splošnega ljudskega premoženja in premoženja pod upravo države je v last FLRJ prešlo in postalo splošno ljudsko premoženje:

- vse premoženje oseb nemške narodnosti ne glede na državljanstvo,
- vse premoženje nemškega rajha in njegovih državljanov, ki je bilo v območju FLRJ,
- vse premoženje vojnih zločincev in njihovih pomagačev ter vseh oseb, ki jim je bilo s sodbo civilnega ali vojaškega sodišča odvzeto premoženje v korist države, ne glede na državljanstvo.

Med premoženje po teh predpisih so spadale zlasti nepremičnine, kakor so zemljišča, hiše, kmetijska posestva, gozdovi, industrijska podjetja z vsemi napravami, premičnine, kakor so trgovine z inventarjem, pohištvo, vrednostni papirji, dragocenosti, terjatve, deleži, avtorske pravice, pravice industrijske lastnine in druge premoženjske pravice.

Na podlagi zakona o odvzemu državljanstva oficirjem in podoficirjem bivše jugoslovanske vojske, ki se nočejo vrniti v domovino, pripadnikom vojaških formacij, ki so služili okupatorju in pobegnili v inozemstvo, ter osebam, ki so pobegnile v inozemstvo po osvoboditvi.

Na podlagi zakona o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast so bila ustanovljena posebna sodišča, ki so po določitih tega zakona po vsem slovenskem ozemlju sodila zločine in prestopke zoper slovensko narodno čast, storjene v času sovražne okupacije oziroma v zvezi z njo.

Po 28. členu zakona o konfiskaciji imovine in o izvrševanju konfiskacije je bilo zaplenjeno premoženje ustreljenim, ubitim, umrlim ali pobeglim osebam, tudi če niso bili vojni zločinci ali narodni sovražniki.

Na podlagi zakona o prenosu imovine telesno vzgojnih društev na Zvezo fiskulturnih društev v Sloveniji, zakona o odpravi zakona o prenosu imovine telesno vzgojnih društev na Zvezo fiskulturnih društev Slovenije ter o ureditvi lastninskih razmerij, ustvarjenih s tem zakonom je bilo razlaščno tudi premoženje cerkve, drugih verskih skupnosti, njihovim ustanovam in redom.

Na podlagi temeljnega zakona o razlastitvi so se lahko razlastile nepremičnine in pravice na nepremičninah, če je to zahteval splošni interes v primerih, določenih z zakonom (Breznik in drugi 1992: 247).

5.4 Osamosvojitve Republike Slovenije

Skupščina Republike Slovenije je sprejela ustavni zakon o grbu in zastavi Republike Slovenije ter ga skupaj s Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije in Deklaracijo o neodvisnosti ter zakoni o državljanstvu, tujcih, potnih listinah, zunanjih zadevah, carinski službi, deviznem poslovanju, Banki Slovenije in drugem sprejela 25. 6. 1991 in s tem razglasila in formalno uvedla državno samostojnost Republike Slovenije. Neodvisnost Republike Slovenije je bila slovesno razglašena na ljudskem zborovanju na Trgu republike v Ljubljani 26. 6. 1991 zvečer (Prunk 2002: 190).

Novembra 1991 je Skupščina sprejela zakon o denacionalizaciji, ki je bil najbolj radodaren do denacionalizacijskih upravičencev v vsej postsocialistični Evropi. Določal je prvenstveno vračanje v naravi (Prunk 2002: 214).

Dne 23. 12. 1991 je Skupščina Republike Slovenije sprejela prvo slovensko demokratično ustavo, katere pisanje je trajalo več kot leto dni, deloma zaradi ideoloških razlik med strankami. Ustava je v temeljnih določbah opredelila Slovenijo kot demokratično republiko ter pravno in socialno državo, v kateri ima oblast ljudstvo. V njen so zagotovljene temeljne pravice in svoboščine v skladu z evropskim demokratičnim izročilom, zajamčena zasebna lastnina in svobodna gospodarska pobuda ter vzpostavljena ločitev zakonodajne, izvršne in sodne oblasti (Prunk 2002: 215).

5.5 Denacionalizacija – pravni viri

Denacionalizacijo urejajo številni zakoni in podzakonski predpisi, kar kaže na težavnost procesa izvajanja ZDen. Prav tako so ministrstva pripravila številna navodila upravnim organom v zvezi z izvajanjem ZDen. V nadaljevanju bom navedla le najpomembnejše zakone, podzakonske predpise in druge predpise, ki se navezujejo na ZDen.

5.5.1 Zakoni

- Zakon o denacionalizaciji (Uradni list RS, št. 27/91, 56/92, 13/93, 31/93, 24/95, 29/95, 74/95, 1/97, 20/97, 23/97, 49/97, 87/97, 13/98, 65/98, 67/98, 76/98, 83/98, 60/99, 66/00, 11/01, 54/02, 54/04, 18/05)

Zakon ima glede na vsebino upravičenj, ki jih zagotavlja upravičencem do denacionalizacije, dejansko poseben položaj, saj so ta upravičenja po presoji ustavnega sodišča ustavno pravno zavarovana s 33. členom Ustave (Breznik 2000: 12).

Postopek denacionalizacije je objektivno najtežji upravni postopek, saj vsebuje elemente, ki so po svoji vsebini bližje pravnemu postopku (Sedonja in drugi 1993: 13). Ureja pogoje in načine vračanja premoženja, podržavljenega s prisilnimi predpisi (s predpisi o agrarni reformi, nacionalizaciji, zaplembah in z drugimi predpisi in na načine, navedene v zakonu), sprejetimi zlasti v obdobju od leta 1945 do uveljavitve ustave SFRJ iz leta 1963. Pravno podlago za vračanje podržavljenega premoženja določajo 3., 4. in 5. člen ZDen. Po določbah teh členov so upravičenci do denacionalizacije praviloma fizične osebe (verske skupnosti so izjema), ki jim je bilo premoženje podržavljeno na podlagi enega izmed predpisov oziroma načinov iz 3. in 4. člena, ali jim je bilo premoženje podržavljeno na podlagi pravnega posla, sklenjenega zaradi grožnje, sile ali zvijače državnega organa ali predstavnika oblasti (5. člen). Eno od temeljnih načel ZDen je, da so upravičenci fizične osebe, ki so bile v času podržavljenja jugoslovanski državljani in jim je bilo po 9. 5. 1945 to državljanstvo priznano z zakonom ali mednarodno pogodbo (1. odstavek 9. člena). Postopek za denacionalizacijo se začne na podlagi zahteve za denacionalizacijo. Vložijo jo lahko upravičenci ali njihovi pravni nasledniki. Zahteva je morala biti vložena v roku 24 mesecev po uveljavitvi zakona, to je do vključno 7. 12. 1993 (Sedonja in drugi 1993: 19).

Z odločbo Ustavnega sodišča RS, št. U-I-25/92-27 z dne 4. 3. 1993 (Uradni list RS, št. 13/93) so postale upravičenci do denacionalizacije tudi pravne osebe, ki niso navedene v 14. členu ali v kakšnem drugem zakonu (Breznik 2000: 147).

Pogoji za denacionalizacijo so določeni, in sicer kumulativno: s podlago podržavljenja, z osebami, ki so upravičene do denacionalizacije, z vrsto premoženja, ki je predmet denacionalizacije, z rokom za vložitev zahteve, z izrecnimi izključitvami denacionalizacije, ki jih določa zakon (Breznik 2000: 21).

ZDen ureja denacionalizacijo samo glede premoženja, ki je bilo podržavljeno na današnjem območju Republike Slovenije, to je na območju, na katero se je ob uveljavitvi zakona raztezala jurisdikcija te države (Breznik 2000: 22).

- Zakon o splošnem upravnem postopku (Uradni list SFRJ, št. 47/86 – preč. besed. – v nadaljevanju ZUP/86) - ZDen v 6. členu določa, da se v postopkih za uveljavljanje pravic po ZDen, če ta ne določa drugače, uporabljajo določila ZUP/86 (Sedonja in drugi 1993: 81) v zvezi s 324. členom Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 80/99 s spremembami), ki določa, da se zadeve, glede katerih je postopek ob uveljavitvi tega zakona v teku oziroma glede katerih je bila ob uveljavitvi tega zakona že vložena zahteva ali pravno sredstvo, končajo po določbah ZUP/86.

5.5.2 Podzakonski predpisi s področja denacionalizacije

Podzakonski predpisi s področja denacionalizacije:

- Odlok o načinu določanja vrednosti kmetijskih zemljišč, gozdov in zemljišč, uporabljenih za gradnjo, v postopku denacionalizacije (Uradni list RS, št. 16/92, 21/92) predpisuje način ugotavljanja vrednosti kmetijskih zemljišč, gozdov in zemljišč, uporabljenih za gradnjo, ki se določi glede na katastrsko kulturo, katastrski razred in katastrski okraj (Sedonja in drugi 1993: 139),
- Navodilo o merilih za ocenjevanje vrednosti podržavljenih premoženin, nepremičnin, podjetij oziroma premoženja (Uradni list RS, št. 23/92, 42/93, 65/93, 26/00) predpisuje način ugotavljanja vrednosti premoženja (Sedonja in drugi 1993: 139),
- Odredba o koeficientu povečanja dolarskih cen nacionaliziranega premoženja (Uradni list RS, št. 24/92) se upošteva pri vrednotenju premoženja podržavljenih podjetij (Sedonja in drugi 1993: 139),

- Premoženje, o katerem odloča Ministrstvo za kulturo se vrednoti po Pravilniku o metodologiji za ocenjevanje kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti (Uradni list RS, št. 24/92) (Sedonja in drugi 1993: 140),
- Navodilo o vsebini in načinu vodenja evidenc o vloženi zahtevah, izdanih odločbah in o izvršitvi odločb v postopku denacionalizacije (Uradni list RS, št. 15/96),
- Navodilo za poslovanje v zvezi z zahtevami za denacionalizacijo (Uradni list RS, št. 32/91, 34/93).

5.5.3 Drugi predpisi, ki se navezujejo na ZDen

Drugi predpisi, ki se navezujejo na ZDen:

- Pravilnik o merilih in načinu za ugotavljanje vrednosti stanovanj in stanovanjskih hiš ter sistem točkovanja (Uradni list SRS, št. 25/81, 18/91, 65/99) predpisuje način ugotavljanja vrednosti stanovanja, stanovanjske hiše oziroma poslovnega prostora ali poslovne stavbe v postopku denacionalizacije (Sedonja in drugi 1993: 139),
- Stanovanjski zakon (Uradni list RS, št. 18/91 s spremembami) z določbami v 113., 115. in 125. členu zakona odkazujejo na ZDen. Po 113. členu so občina in druge pravne osebe postale lastnice družbenih stanovanj in stanovanjskih hiš, ki so na podlagi predpisov o poddržavljenju, navedenih v 3. in 4. členu ZDen postale splošno ljudsko premoženje. Po 115. členu so lastniki iz 111., 112., 113. in 114. člena (Republika, druge pravne osebe kot tudi SPIZ) zavezanci v postopkih denacionalizacije. 125. člen ureja pravna razmerja med dosedanjimi imetniki stanovanjske pravice v stanovanjih, ki so bila vrnjena prejšnjim lastnikom – upravičencem do denacionalizacije (Sedonja in drugi 1993: 145),
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 12/92 s spremembami) se na denacionalizacijo navezuje le v 3. odstavku 219. člena in v 247. členu (glej Zakon),
- Zakon o zadrugah (Uradni list RS, št. 13/92, 7/93) v 74. členu določa, da prehod premoženja in družbene lastnine v last zadruga oziroma RS po prejšnjih odstavkih ne posega v pravice prejšnjih lastnikov in njihovih pravnih naslednikov po predpisih o lastninskem preoblikovanju podjetij in o denacionalizaciji (glej Zakon),
- Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij (Uradni list RS, št. 55/92 s spremembami) v poglavju II. zavarovanje pravic bivših lastnikov in njihovih dedičev ureja zavarovanje zahtevkov za vračanje premoženja v procesih lastninskega preoblikovanja podjetij, ki jih v

skladu s predpisi o denacionalizaciji, predpisi o zadrugah in drugimi predpisi, ki urejajo vračanje premoženja, uveljavljajo upravičenci po teh predpisih do podjetij, ki se preoblikujejo po tem zakonu oziroma njihovih sredstev, ki so morali do 7. 6. 1993 vložiti predlog za izdajo začasne odredbe o zavarovanju svojih zahtevkov (glej Zakon),

- Zakon o slovenskem odškodninskem skladu (Uradni list RS, št. 7/93, 48/94), s katerim se je ustanovil sklad, ki je finančna organizacija za poravnavo obveznosti upravičencem po ZDen, Zakonu o zadrugah in drugih predpisih, ki urejajo denacionalizacijo premoženja (glej Zakon),
- Zakon o lastninjenju nepremičnin v družbeni lastnini (Uradni list RS, št. 44/97) v 8. členu izrecno določa, da vknjižba lastninske pravice po tem zakonu nima pravnih posledic za stranke v postopku denacionalizacije (Breznik 2000: 26),
- Zakon o gospodarski javnih službah (Uradni list RS, št. 32/93) vsebuje tudi določbe o načinu olastninjenja in prenosu premoženja, namenjenega za opravljanje dejavnosti gospodarskih služb, v 10. členu določa subsidiarno uporabo tega zakona, če je s posebnim zakonom posamezno vprašanje urejeno drugače, kar se seveda nanaša tudi na obveznost teh subjektov do vračila premoženja v postopkih denacionalizacije (Breznik 2000: 27),
- Uredba o izdaji obveznic in izvrševanju odločb, ki se glasijo na odškodnino, za katero je zavezanec Slovenski odškodninski sklad (Uradni list RS, št. 61/96, 11/99, 16/99) ureja način izdaje obveznic in druga vprašanja v zvezi z izdajanjem, izročanjem ter vnovčevanjem obveznic, ki se glasijo na odškodnino, za katero je zavezanec Slovenski odškodninski sklad (glej Uredbo),
- Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Uradni list SRS, št. 14/89-preč.bes., 13/94, 82/94, 29/95, 26/99, 60/99, 70/00, 64/01, 110/02,42/03,16/04) v 211. členu ureja postavitev skrbnika za posebne primere (glej Zakon),
- Zakon o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov RS (Uradni list RS, št. 10/93, 68/95, 1/96, 23/96, 108/01, 33/03), sklad naj bi začel delovati 10. 5. 1993, do 11. 9. 1993 naj bi bila na sklad prenešena vsa zemljišča, ki so po Zakonu o zadrugah, Zakonu o gozdovih, Zakonu o lastninskem preoblikovanju podjetij in tem zakonu prešla na sklad. Sklad postane zavezanec za vračilo kmetijskih zemljišč, kmetij in gozdov, prejšnjim lastnikom v skladu s predpisi o denacionalizaciji, s katerimi še naprej upravljajo dosedanji lastniki (gozdna gospodarstva, kmetijske zadruge) (glej Zakon),
- Zakon o začasnem, delnem zadržanju vračanja premoženja (Uradni list RS, št. 74/95, 1/97, 41/97) za dobo 3 let zadržal izvajanje 27. člena ZDen (vračilo kmetijskih zemljišč

in gozdov v naravi za upravičence nad 200 ha, za upravičence, ki so dobili ali imeli pravico dobiti odškodnino od tuje države in za tiste, kjer je bila o državljanstvu izdana ugotovitvena odločba (glej Zakon),

- Zakon o začasnem zadržanju izvajanja nekaterih določb zakona o denacionalizaciji in zakona o izvrševanju sankcij (Uradni list RS, št. 49/97, 87/97, 13/98) - do uveljavitve sprememb in dopolnitev ZDen, najkasneje pa do 20. 12. 1997 se je zadržalo izvajanje določb ZDen, ki se nanašajo na premoženje fevdalnega izvora in upravičencem, katerih državljanstvo je bilo ugotovljeno z ugotovitveno odločbo iz 63. člena ZDen (glej Zakon),
- Zakon o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic (Uradni list RS, št. 5/94, 38/94, 69/95, 22/97, 79/98, 56/99, 72/00, 51/04) ureja ponovno vzpostavitev in organiziranje agrarnih skupnosti ter vračanje premoženja in pravic, ki so bile AS odvzete po Zakonu o Agrarnih skupnostih (Uradni list LRS, št. 52/47) in zakonu o razpolaganju s premoženjem bivših AS (Uradni list SRS, 7/65) in drugih predpisih izdanih po 15. maju 1945, rok za vložitev zahtev za vrnitev premoženja je bil 19. 2. 1996 (po spremembah zakona podaljšan do 30. 6. 2001), postopki uvedeni na podlagi ZDen se nadaljujejo po določbah Zakona o ponovni vzpostavitvi agrarnih skupnosti ter vrnitvi njihovega premoženja in pravic (glej Zakon).

5.5.4 Ustavnosodne presoje predpisov

Izvajanje posameznih členov ZDen in naknadne spremembe zakona so bile podvržene strogim kriterijem ustavnosodne presoje (Vlada RS 1999b).

Že v drugem poročilu je bilo med problemi pri uresničevanju zakona ugotovljeno, da se povečuje število pobud za oceno ustavnosti posameznih členov zakona (Vlada RS 1992: 19).

Ustavno sodišče RS je do sedaj izdalo več kot 250 odločb in sklepov na področju denacionalizacije (glej <http://www.us-rs.si/>).

Navedla bom le nekatere najpomembnejše, ki so vplivale na izvajanje posameznih členov ZDen:

- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-10/92-19 z dne 5. 11. 1992, s katero je bila razveljavljena določba 92. člena ZDen (Uradni list RS, št. 56/92),

- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-25/92-27 z dne 4. 3. 1993, s katero so bile razveljavljene besede »fizična« v 1. odst. 3. člena, 4., 5. členu, 2. odst. 10. člena in 2. odst. 13. člena ZDen, in podana razlaga 64. člena ZDen za pravne osebe (rok za vložitev zahteve), ki so postale upravičenke do denacionalizacije po tej odločbi (Uradni list RS, št. 13/93),
- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. UI 72/93 z dne 20. 4. 1995, s katero se je določba 4. odst. 16. člena razveljavila, kolikor se nanaša na pravne osebe v mešani lastnini, v katerih je zasebni oziroma tuji kapital udeležen z bagatelnimi vložki (Uradni list RS, št. 24/95),
- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-107/96 z dne 5. 12. 1996, s katero je bil delno razveljavljen Zakon o začasnem, delnem zadržanju vračanja premoženja (Uradni list RS, št. 74/95) (Uradni list RS, št. 1/97),
- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-81/94 z dne 20. 3. 1997, s katero je bila razveljavljena določba 2. odst. 74. člena ZDen (nov zapuščinski postopek) (Uradni list RS, št. 20/97),
- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-23/93 z dne 20. 3. 1997, s katero sta se v določbi 12. člena ZDen razveljavili besedi »drugega odstavka« (upravičenci do denacionalizacije) (Uradni list RS, št. 23/97),
- Sklep Ustavnega sodišča RS, št. UI 326/98 z dne 30. 9. 1998, o začasnem zadržanju zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o denacionalizaciji do končne odločitve ustavnega sodišča (Uradni list RS, št. 67/98),
- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-326/98 z dne 14. 10. 1998 o razveljavitvi nekaterih določb zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o denacionalizaciji in o ugotovitvi skladnosti nekaterih določb istega zakona z ustavo (Uradni list RS, št. 76/98),
- Sklep Ustavnega sodišča RS, št. U-I-387/98 z dne 26. 11. 1998 o sprejemu pobude za začetek postopka za oceno ustavnosti drugega in tretjega odstavka 17. člena zakona o denacionalizaciji in zadržanju izvrševanja drugega in tretjega odstavka 17. člena ter prvega odstavka 17. člena istega zakona, kolikor se nanaša na premičnine iz drugega odstavka 17. člena (Uradni list RS, št. 83/98),
- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-387/98 z dne 15. 7. 1999 o ugotovitvi, da drugi odstavek 17. člena zakona o denacionalizaciji ni v neskladju z ustavo, o ugotovitvi, da je tretji odstavek tega člena v neskladju z ustavo in o določitvi roka za odpravo ugotovljene neskladnosti z ustavo (Uradni list RS, št. 60/99),

- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-138/99-41 z dne 18. 1. 2001 o razveljavitvi 20. člena zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o denacionalizaciji (dedovanje) (Uradni list RS, št. 11/01) – spremenil se je krog dedičev,
- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-130/01-18 z dne 23. 5. 2002 o ugotovitvi, da 4. člen zakona o denacionalizaciji ni v neskladju z ustavo, če se razlaga tako, da priznavanje statusa upravičenca do denacionalizacije ni odvisno od časa odvzema stavbnega zemljišča iz posesti, o ugotovitvi, da določbe 9. točke 3. člena ter 31. in 32. člen istega zakona niso v neskladju z ustavo, če se razlagajo tako, kot je navedeno v obrazložitvi te odločbe (Uradni list RS, št. 54/02) – razširil se je krog upravičencev,
- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-58/04-7 z dne 10. 2. 2005 o delni razveljavitvi 4. člena zakona o denacionalizaciji (Uradni list RS, št. 18/05),
- Odločba Ustavnega sodišča RS, št. Up-547/02-22 z dne 8. 10. 2003. Iz odločbe izhaja, da je okoliščina, da se je oseba štela za jugoslovanskega državljana v času podržavljenja, pomembna pri odločanju o pravici do denacionalizacije, če oseba v času podržavljenja ni bila avstrijski državljan. Oseba, ki do uveljavitve Državne pogodbe o vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije 28. 11. 1955 (ADP) ni dobila avstrijskega državljanstva, nedvomno ni imela pravice do odškodnine po drugem odstavku 27. člena ADP ne glede na to, na kateri podlagi ji je bilo premoženje podržavljeno. Če se je prejšnji lastnik štel za jugoslovanskega državljana, mu zgolj zato, ker je bil ob uveljavitvi ADP avstrijski državljan, ni mogoče odreči upravičenja do denacionalizacije. Osebi, ki je v času uveljavitve ADP imela avstrijsko državljanstvo, v času podržavljenja pa je imela državljanstvo kakšne druge države, je mogoče odreči upravičenje do denacionalizacije le v primeru, ko je imela pravico dobiti odškodnino od države, katere državljan je bila v času podržavljenja. V primeru, ko je ugotovljeno, da se je oseba štela za jugoslovanskega državljana, pa je zaradi pravice iz ADP mogoče upravičenje do denacionalizacije odreči le, če je v času podržavljenja imela tudi avstrijsko državljanstvo (Varuh človekovih pravic RS 2003).

Pravilna uporaba ZDen v praksi brez upoštevanja odločb Ustavnega sodišča RS ni mogoča. Prav tako so za pravilno uporabo določb ZDen pomembna stališča, ki jih je ustavno sodišče zavzelo v nekaterih svojih odločbah oziroma sklepih, izdanih v zvezi z vloženimi zahtevami ali pobudami za presojo skladnosti določb ZDen z ustavo oziroma v zvezi z vloženimi ustavnimi pritožbami (Breznik 2000: 13).

5.6 Igralci v postopkih denacionalizacije

Na težavnost področja denacionalizacije kaže tudi veliko število igralcev, tako državnih kot nedržavnih, kateri sodelujejo v procesu izvajanja ZDen, pa tudi nadnacionalni igralci, ki so vplivali na proces izvajanja ZDen.

Državni igralci:

- izvajalci: na prvi stopnji odloča 58 upravnih enot, Ministrstvo za finance, Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za okolje in prostor, sodišča, ki odločajo v nepravdnem postopku,
- zavezanci: Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS (zavezanec za vračilo podržavljenih kmetijskih zemljišč in gozdov, poleg tega pa je zavezanec za vračilo nadomestnih zemljišč), Slovenska odškodninska družba, d.d., Ljubljana (zavezanka za poravnavo obveznosti v obliki obveznic), Republika Slovenija, Državno pravobranilstvo RS (zastopa zavezano stranko, če se zahtevek glasi na premoženje, ki je v lasti Republike Slovenije, poleg tega je zastopnik javnega interesa), občine,
- pritožbeni organi: ministrstva (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstvo za okolje in prostor, Ministrstvo za gospodarstvo),
- izdajanje listin in podatkov: Geodetska uprava (izdaja potrdila o stanju parcel v času podržavljenja in v času vračanja in pripravlja podatke za odmere zemljišč), Okrajna sodišča - Zemljiška knjiga (izdajajo zemljiškoknjizne izpiske z vsemi vpisi in izbrisi, v zemljiškoknjiznih vložkih, v katere so bile vpisane podržavljene nepremičnine), Arhiv RS, Ministrstvo za pravosodje (vpogled v spise o nacionalizaciji gospodarskih podjetij in o razlastitvah),
- drugi igralci: Ustavno sodišče RS (vpliva na proces denacionalizacije s številnimi ustavnimi odločbami), Ministrstvo za notranje zadeve (kot predhodno pravno vprašanje ugotavlja državljanstvo, ki je pomembno dejstvo za opredelitev upravičenca v postopku denacionalizacije), Ministrstvo za zunanje zadeve (nudi pomoč upravnim organom v postopkih denacionalizacije, ki se nanašajo na mednarodnopravne elemente), Ministrstvo za pravosodje (ima v procesu denacionalizacije koordinativno in usklajevalno vlogo) (Ministrstvo za pravosodje 2002: 4).

V denacionalizacijskih postopkih, poleg upravnih organov, odločajo okrajna (kot nepravdna), višja in Vrhovno sodišče, v upravnem sporu tudi Upravno sodišče RS in Vrhovno sodišče RS, v okviru svojih pristojnosti pa tudi Ustavno sodišče RS (Jenuil 1999).¹

V okvirih pristojnosti, ki jih daje Zakon o varuhu človekovih pravic (ZvarCP), je Varuh človekovih pravic RS opozarjal in predlagal ustrezne ukrepe glede problemov, ki so izhajali iz prejetih pobud v zvezi z ZDen. V številnih primerih je dosegel, da se je postopek zaključil ali vsaj premaknil (Varuh človekovi pravic RS 1999).

Veliko število igralcev, ki neposredno ali posredno sodelujejo v procesu denacionalizacije zahteva tudi aktivno vlogo Vlade RS, ki redno spremlja problematiko in napredek pri reševanju denacionalizacijskih zadev in sprejema ukrepe, ki vplivajo na pospešitev denacionalizacijskih postopkov (Ministrstvo za pravosodje 2002: 4).

Nedržavni igralci:

- vlagatelji, upravičenci in njihovi pooblaščenci,
- zavezanci: pravne osebe,
- mediji,
- Združenje lastnikov razlaščenega premoženja,
- sodni cenilci in izvedenci (s svojimi poročili nudijo pomoč upravnim organom pri ugotavljanju vrednosti podržavljenega in vrnjenega premoženja),
- Združenje najemnikov Slovenije.

Nadnacionalna raven: NATO², EU (ki so spremljali izvajanje in napredovanje ZDen v procesu slovenskega približevanja članstvu v zvezi NATO in EU, in predvsem Evropska komisija, ki je resno opozarjala na prepočasno izvajanje zadevnega zakona in apelirala na nujnost dokončanja procesa denacionalizacije že v letu 1999).

¹ Število sodnih odločb, izdanih na podlagi zakona o denacionalizaciji, krepko presega tisoč (Breznik 2000: 8).

² Ameriški demokratični senator Robert Torricelli je v pismu slovenskemu premieru Janezu Drnovšku izrazil pričakovanje, da bo Slovenija zagotovila nediskriminatorno denacionalizacijo, tako za ameriške Slovence kot za italijanske optante, v nasprotnem primeru pa naj bi bil Washington na vrhu zveze NATO v Pragi pripravljen vložiti veto na vstop Slovenije v zaveznitvo (STA 18. oktober 2001).

6. IZVAJANJE ZDEN NA RAVNI SLOVENIJE

6.1 Kronološki pregled izvajanja ZDen na ravni Slovenije

ZDen je začel veljati 7. 12. 1991 in je v 64. členu določil rok za vložitev zahteve najkasneje 24 mesecev po uveljavitvi zakona in v 58. členu rok za izdajo odločbe o denacionalizaciji, in sicer najpozneje v enem letu po vložitvi pravilno sestavljene zahteve (glej ZDen).

Že v Drugem poročilu je bilo navedeno, da bo tudi ob ugotovitvi vseh dejanskih in pravnih pogojev proces denacionalizacije dolgotrajen, vsekakor pa ne hiter, uresničljiv v celoti v letu ali dveh (Vlada RS 1992: 20-21).

Ustavno sodišče RS je 13. 2. 1998 ob javni razglasitvi odločitve razveljavitve moratorija za izvrševanje nekaterih določb ZDen in Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (v nadaljevanju ZIKS) pozvalo vlado in pristojna ministrstva, da brez odlašanja storijo vse za čimprejšnje dokončanje denacionalizacije (Delo 14. februar 1998).

Počasno reševanje denacionalizacijskih zahtevkov je povzročalo stopnjevanje pritiskov domače in tuje javnosti za dokončanje, zato je Vlada RS v letu 1999 namenila tem vprašanjem posebno pozornost (Vlada RS 1999b: 128).

Iz poročila (štirinajsto) lahko razberemo, da je bil v primerjavi z letom pred tem narejen le minimalen korak naprej, tudi po besedah takratnega pravosodnega ministra je bila razlika malenkostna, zaradi česar smo tudi »od Evropske unije dobili negativko, kot je že znano«, je dejal Marušič. Kljub temu je po ministrovem prepričanju storjen korak naprej. Spomnil je namreč, da je še pred dvema letoma govoril, kako ni politične volje za reševanje denacionalizacijskih problemov, danes pa je precej drugače. »Politična volja je« (Delo 29. oktober 1999).

V zadnjem tromesečju leta 2004 se je število zadev celo povečevalo, zaradi vrnjenih zadev v ponovno reševanje, nemogoče je napovedati, kdaj bodo postopki končani, čeprav ima sedanja vlada politično voljo, da se postopki čim prej končajo, je povedal državni sekretar Marolt (Vukelić 2005).

Na ministrstvu za pravosodje so izrazili zaskrbljenost ob tem, da se postopki denacionalizacije tako vlečejo. Po stanju na dan 31. marec 2005 bi po terminskem načrtu upravne enote že morale zaključiti s postopki vračanja, kar pa ni bilo realizirano. Najbolj zaskrbljujoče je predvsem zadnje tromesečje, ko je število rešenih zahtevkov močno upadlo glede na preteklo obdobje. Po besedah državnega sekretarja na ministrstvu pričakujejo, da bi se lahko vsi nerešeni postopki rešili že v tem letu, kljub temu pa si točnega datuma niso zastavili (STA 26. maj 2005).

V dosedanjem procesu izvajanja ZDen so bili določeni različni roki za zaključitev procesa izvajanja ZDen na prvi stopnji, najprej že v samem zakonu, ko je bil določen rok za izdajo odločbe o denacionalizaciji, in sicer najpozneje v enem letu po vložitvi pravilno sestavljene zahteve, Državni zbor RS je dne 10. 6. 1999 določil rok 31. 12. 2000, Vlada RS se je v okviru pristopa v EU obvezala, da bo celotno denacionalizacijo sklenila do konca leta 2002.

Upravne enote so načrtovale, da bodo do 31. marca 2005 na prvi stopnji rešile vse denacionalizacijske zahtevke, vendar je to uspelo le UE Metlika. Pri tem je Marolt poudaril, da slabši odstotek realizacije plana glede na načrtovan zaključek procesa denacionalizacije ne pomeni, da upravne enote ne zaključujejo s postopki denacionalizacije. Precej upravnih enot, ki zastavljenega načrta sicer niso dosegle v planiranem obdobju, imajo odstotek pravnomočno zaključenih zadev zelo visok (Potočnik 2005).

Dinamika rasti procenta povprečja pravnomočno zaključenih denacionalizacijskih zadev po letih za upravne enote je razvidna iz Tabele 6.1 in izkazuje na dan 31.12.2005 92 % pravnomočno zaključenih zadev.

Tabela 6.1: Prikaz dinamike % povprečja pravnomočno zaključenih denacionalizacijskih zadev za upravne enote:

Datum	% pravnomočno zaključenih zadev
30.6.1999	42
30.6.2001	58
30.9.2002	79
31.12.2002	81
31.12.2003	87
31.12.2004	90
31.12.2005	92

Viri: (Vlada RS 1999b: 113), Spremljanje realizacije načrtovanega plana zaključka procesa denacionalizacije, UE plan in realizacija (glej <http://www.mp.gov.si>)

6.2 Težave v procesu izvajanja ZDen na ravni Slovenije

Težave v procesu izvajanja ZDen na ravni Slovenije bom poskušala predstaviti tudi s pregledom težav navedenih v Drugem poročilu o uresničevanju ZDen Vlade RS in Poročilu o izvajanju o denacionalizaciji Vlade RS.

Težave v procesu izvajanja ZDen navedene v Drugem poročilu o uresničevanju ZDen (Vlada RS 1992: 11-19):

- organizacijski, tehnični, kadrovski in materialni problemi: težave pri zagotovitvi zadostnega števila kadrov, finančni problemi, nezadovoljiva tehnična oprema, prostorske težave,
- problemi na področju pridobivanja in izdajanja listin ter podatkov: problem obstoja listin in podatkov ter njihove pravilnosti, dolgotrajnost pridobivanja, dodatni problemi (pomanjkljivo urejeni arhivi, podatki nepopolni ali napačni, stranke ne razpolagajo z dokumenti ob podržavljenju, podatki zemljiške knjige večkrat ne ustrezajo stanju ob podržavljenju, in se razlikujejo od podatkov zemljiškega katastra, zapleteno ugotavljanje obsega, oblike in vrednosti podržavljenih nepremičnin zaradi kasnejših sprememb na nepremičninah, problem pridobitve podatka o deležu posameznika v premoženju vaše skupnosti, slabe fotokopije listin zemljiške knjige, itd.), problem neobstoja podatkov in

preverjanja osnovnih dejstev, ki vplivajo na državljanstvo (predhodni postopki za razglasitev pogrešanca za mrtvega, razlaščenci so osebe rojene pred vojno, matične knjige so vodili župniki, ugotavljanje kje je posamezna župnijska knjiga, razlaščenci v večini primerov niso bili vpisani v državljansko knjigo,

- problemi, povezani s pravnimi vprašanji: nesprejetje zakonov, ki so bistveni za uresničevanje ZDen v celoti (ustanovitev Slovenskega odškodninskega sklada, ustanovitev Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov, lastninsko preoblikovanje podjetij, ustanovitev Agencije za privatizacijo in Sklada RS za razvoj, in drugih), vprašanja interpretacije določb podzakonskih predpisov, veliko vprašanj oz. zahteve za razlago ZDen oz. uporaba posameznih členov povzroča v praksi težave, opozorila upravnih organov na težavnost in zapletenost denacionalizacijskega postopka in na prepočasne odgovore na postavljena vprašanja ministrstvom, težave pri izvrševanju odločb o denacionalizaciji, vse pogostejše pobude za spremembo zakona, ki pa so v bistvu politične narave ali pa se nanašajo na položaj zavezancev oziroma pooblaščenec, ki zahtevajo spremembo zakona vsak v svojo korist, predlogi sprememb zakona v smeri širitve kroga upravičencev, zlasti pravnih oseb in tem podobnih oseb, povečuje se tudi število pobud za oceno ustavnosti posameznih členov zakona.

Težave pri reševanju denacionalizacijskih zahtevkov navedene v Poročilu o izvajanju ZDen Vlade RS, oktober 1999 (Vlada RS 1999b: 129-134):

- problemi pri vračanju kmetijskih zemljišč: neažurna katastrska klasifikacija kmetijskih in gozdnih zemljišč, stroški odmere so nesorazmerno veliki in pri majhnih parcelah presegajo vrednost vrnjenega zemljišča, plačnik stroškov odmere ni določen, razen pri odmeri funkcionalnega zemljišča, nedokončani postopki komasacije, oteženo vračanje kmetijskih zemljišč, ki ležijo v kompleksih, brez dostopov, oteženo vračanje nadomestnega zemljišča, ker ni evidence zemljišč, za katere ni podanih zahtevkov za vračilo, pa tudi zaradi podaljšanega roka za vlaganje zahtevkov agrarnih skupnosti do 30.6.2001,
- organizacijski in tehnični razlogi, zaradi katerih postopki denacionalizacije zastajajo: nepopolne zahteve za denacionalizacijo, ni ažurne evidence stanja nepremičnin v času vračanja v zemljiški knjigi in zemljiškem katastru, ki skoraj praviloma tudi nista usklajena, ne priloženi C listi k historičnim zemljiškknjižnim izpiskom, oba zavezanca Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS in Slovenski odškodninski sklad zahtevata čedalje več dokaznih listin, postopki se podaljšujejo zaradi nesodelovanja strank v

postopku (pooblaščenec vlagateljev zahteve, uporabnikov premoženja, zakonitega zastopnika RS, obeh zavezancev), dolgotrajno reševanje pritožb pri nekaterih drugostopenjskih organih, ki le redko meritorno odločijo o vsebini pritožbe, ampak rešujejo zgolj procesna vprašanja, odločbe odpravljajo in pošiljajo prvostopenjskemu organu v ponovno odločanje, upravni organi instruksijske roke praviloma podaljšujejo in tako skušajo zahtevke rešiti v celoti in ne le z delnimi odločitvami, vsebinska neprimernost programa evidence DE 2, mnoge UE imajo prostorske težave (več delavcev v enem prostoru, težave z zagotavljanjem prostora za ustne obravnave in seje komisij), izvedenci porabijo za izdelavo izvedenskih elaboratov preveč časa,

- kadrovske problemi, ki vplivajo na izvajanje ZDen: bistvena pomanjkljivost na začetku izvajanja ZDen je bila storjena prav na področju kadrovanja, saj so te postopke vodili kadri z neustrezno izobrazbo, nesporno je bilo sistemiziranih premalo delovnih mest za te naloge, za težke primere ponekod kadrovska zasedba ni ustrezna, številčno prešibka, z razpisi ni mogoče pridobiti strokovno usposobljenih delavcev, fluktuacija na teh delovnih mestih je zaradi slabih pogojev dela in zelo zahtevnih upravnih postopkov, pogostih sprememb zakona in nekaterih nejasnosti podzakonskih aktov vse večja. Nekateri zunanji sodelavci so pri reševanju denacionalizacijskih zahtev manj uspešni, ker so premalo aktivni in ne kontaktirajo z upravičenci, in ne vodijo ustnih obravnav,
- vsebinska in pravna vprašanja, ki vplivajo na izvajanje in trajanje postopkov denacionalizacije: vračanje v obliki nadomestnih zemljišč - ni znano na kakšen način in kdaj se bodo sporazumevali upravičenci z zavezancem, določba 27. člena ZDen, ki se nanaša na izdajo priznanic Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS, se ne izvaja, ni navodila, kako ugotavljati upravičenost po 10. členu ZDen do odškodnine od tuje države, dolgotrajni postopki ugotavljanja državljanstva po 63. členu ZDen, nejasen način ugotavljanja deleža in višine odškodnine v času podržavljanja, ki jo je potrebno povrniti zavezancu na podlagi 72. člena ZDen, poseben problem predstavljajo z zakonom določene oblike odškodnine, ki se jih v praksi ne izvaja (priznanice Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS, delnice kot oblika odškodnine pri Slovenskem odškodninskem skladu, oblika odškodnine v obliki nadomestne nepremičnine), zaradi pritožb in tožb strank se postopki do dokončnosti oziroma pravnomočnosti vlečejo več let, ne glede na ažurnost organov, ki te postopke vodijo, v zadevah, ki so zahtevnejše, je bilo na prvi stopnji odločano najmanj dvakrat ali celo trikrat, od leta 1991 je bil ZDen že osemkrat dopolnjen in delno razveljavljen s sklepi Ustavnega sodišča RS, nove vloge za povrnitev vlaganj po uveljavitvi novele ZDen, za reševanje katerih pa še ni ustrezne prakse,

- stroški vodenja denacionalizacijskih postopkov (geodetske odmere, izvedenski elaborati, identifikacijska potrdila).

6.3 Ukrepi Vlade RS za pospešitev procesa izvajanja ZDen

Vlada RS je organ izvršilne oblasti in najvišji organ državne uprave RS. Vlada RS v skladu z ustavo, z zakoni in z drugimi splošnimi akti Državnega zbora določa, usmerja in usklajuje izvajanje politike države. Vlada usmerja državno upravo prek ministrov. Vlada nadzoruje delo ministrstev, jim daje smernice za izvajanje politike in za izvrševanje zakonov, drugih predpisov in splošnih aktov ter skrbi, da ministrstva usklajeno izvršujejo svoje naloge (glej Zakon o vladi RS).

Vlada RS je spremljala uresničevanje in izvajanje ZDen ter sprejemala poročila o uresničevanju ZDen in poročila o izvajanju ZDen na podlagi podatkov, katere je zbralo Ministrstvo za pravosodje od upravnih enot, ministrstev, ki vodijo postopke na prvi stopnji ter sodišč, prav tako pa tudi od vseh resornih ministrstev, ki rešujejo pritožbe zoper prvostopne odločbe. Vlada RS je hkrati sprejemala sklepe in predloge ukrepov za hitrejše reševanje denacionalizacijskih zahtevkov (Vlada RS 1999b: 71- 74).

Počasno reševanje denacionalizacijskih zahtevkov je povzročalo stopnjevanje pritiskov domače in tuje javnosti za dokončanje, zato je Vlada RS v letu 1999 namenila tem vprašanjem posebno pozornost (Vlada RS 1999b: 128).

Tako se je izvršilna oblast odločila za pospešitev teh postopkov ustanoviti Urad Vlade Republike Slovenije za denacionalizacijo. Verjetno je avtorje pri ustanovitvi urada vodila iskrena želja pospešiti in zaključiti proces denacionalizacije. Žal pa bo nov organ, kakor je zastavljen, le malo pomagal, hkrati pa lahko nepotrebno zaplete odnose med različnimi vejami oblasti. Razumljiva je bila želja izvršilne oblasti, da se po dolгих sedmih letih od sprejema zakona o denacionalizaciji na tem področju izkaže z večjim številom rešenih zadev. Vendar stvar ni preprosta, ni hitrih rešitev, za premike tudi na tem področju ni zadosti le koalicijski dogovor in močna politična volja. Zlasti, ker so razlogi, zaradi katerih denacionalizacijam ni videti konca, številni in krepki: načelo vračanja v naravi, pri katerem je restitucija povezana z zapletenimi dejanskimi in pravnimi vprašanji, vzporedni procesi

privatizacije družbene lastnine, pomanjkljive in protislovne zakonske rešitve s številnimi spremembami, dopolnitvami in posegi ustavnega sodišča, pristojnost upravnih organov, njihova velika obremenitev, počasno delo sodišč, politizacija posameznih strokovnih in procesnih vprašanj, domači in tuji, gospodarski in politični interesi... (Jenull 1999).

Ob obravnavi trinajstega poročila Vlade RS o uresničevanju zakona o denacionalizaciji je Državni zbor RS dne 10. 6. 1999 sprejel stališča, priporočila in sklepe, ki so nalagala Vladi RS, da v roku 30 dni predloži program ukrepov za pospešitev izvajanja ZDen z navedbo nosilcev nalog in rokov za izvedbo ter zagotovi vse ukrepe, da se zadeve iz denacionalizacijskih postopkov na prvi stopnji rešijo do 31. 12. 2000. Urad Vlade RS za denacionalizacijo je zadalžil vse upravne enote, da do 18. avgusta pripravijo natančen program dela za področje denacionalizacije, ki naj vsebuje predloge organizacijskih, kadrovskih, finančnih, tehničnih pa tudi vsebinskih (pravnih) ukrepov, potrebnih za izvedbo naloge do določenega roka, t.j. do 31. 12. 2000.

Pri pregledu stanja rešenih in nerešenih denacionalizacijskih vlog je Urad ugotovil, da je stanje pri izvajanju ZDen zaskrbljujoče. Analize so pokazale, da je ob takratnih pogojih dela možno pričakovati zaključitev denacionalizacijskih postopkov na prvi stopnji do konca leta 2000 v 20 upravnih enotah, v šestih primerih v letu 2001, vse ostale upravne enote pa se ne želijo natančneje opredeljevati glede časovne realizacije denacionalizacijskih postopkov, saj je vodenje teh postopkov odvisno predvsem od aktivnega sodelovanja zavezancev in samih vlagateljev. Poleg tega je po mnenju večine upravnih enot reševanje denacionalizacijskih zadev oziroma vodenje denacionalizacijskih postopkov odvisno od vsakega posameznega konkretnega zahtevka, pri čemer je treba upoštevati, da so sedaj v postopkih reševanja ostali pretežno zahtevnejši primeri, za katerih reševanje bi bilo potrebno pridobiti vrhunske pravne in druge strokovnjake (Vlada RS 1999b: 137).

Iz poudarkov s tiskovne konference premierja na Dunaju, 16. marca 2001 je razvidno, da je premier poudaril, da je Vlada RS odločena proces denacionalizacije nadaljevati in končati. Na vladni ravni obstaja volja, da se to vprašanje, ki izvira iz preteklosti, čim prej zaključi ter nato vso pozornost posveti izzivom prihodnosti (Urad predsednika vlade RS 2001a).

Urad predsednika vlade RS je v sporočilu za javnost z dne 11.7.2001 na tiskovni konferenci predsednika Vlade RS zapisal, da je zakon precej zahteven za državo, s precej zahtevnimi

postopki, nenazadnje tudi velikimi materialnimi posledicami. Vendar zakon velja in zakon je treba seveda izvajati. Bilo je že nekaj poskusov tudi v državnem zboru, da se zakon spreminja, vendar je vedno ustavno sodišče zavrnilo tiste spremembe, češ da se pravila igre med izvajanjem zakona ne morejo več spreminjati, ker bi postavljali subjekte v različen položaj, če bi vmes spreminjali pravila igre. In vsi poizkusi, spomnite se zelo obsežnih takrat tudi političnih razprav v zvezi s tem, so bili zavrženi s strani ustavnega sodišča (Urad predsednika vlade RS 2001b).

Vlada je sprejela v letih 1999, 2000, 2001 in 2002 vrsto ukrepov za pospešitev postopka denacionalizacije. Večina teh sklepov še vedno zavezuje in večina jih ni v celoti izvršenih (Starman 2002).

Ministrstvo za pravosodje je skladno s sklepom Vlade RS pripravilo tabelo »Predlog časovnega okvira po četrtletjih za dokončanje procesa denacionalizacije« in jo poslalo vsem upravnim enotam in ministrstvu na prvi in drugi stopnji s prošnjo, da jo izpolnjeno vrnejo do 1. 12. 2002. Po pridobitvi podatkov je bil pripravljen časovni okvir dokončanja postopkov denacionalizacije na prvi in drugi stopnji.

Po podatkih načelnikov upravnih enot, naj bi 25 UE postopke zaključilo v letu 2003, naslednjih 36 v letu 2004. Le ena upravna enota bo s postopki denacionalizacije zaključila v 1. četrtletju leta 2005 (Ministrstvo za pravosodje 2002: 26).

Vlada je ustanovila medresorsko delovno skupino za koordinacijo in pospešeno izvajanje postopkov denacionalizacije ter sprejela sklep o ustanovitvi koordinacije za boljšo javno upravo. Medresorska delovna skupina za koordinacijo in pospešeno izvajanje postopkov denacionalizacije je potrebna za učinkovito izvajanje zakona o denacionalizaciji in pospešen zaključek denacionalizacijskih postopkov. Koordinirala bo delo vseh organov v procesu denacionalizacije, spremljala problematiko in napredek pri reševanju denacionalizacijskih zadev in spodbujala, organizirala, usmerjala in predlagala aktivnosti, ki bodo vplivale na pospešitev denacionalizacijskih postopkov, so sporočili iz urada vlade za informiranje (STA Bilten 7. januar 2005).

Ministrstvo za pravosodje je junija 2005 organiziralo posvet in strokovno izobraževanje o nerešenih pravnih vprašanjih v denacionalizacijskih postopkih. Upravni delavci, ki vodijo

postopke denacionalizacije, so pravnim strokovnjakom zastavili številna konkretna vprašanja glede problemov, s katerimi se srečujejo pri vsakodnevnem reševanju denacionalizacijskih zadev.

Nerešeni denacionalizacijski zahtevki, ki so ostali po 14 letnem vračanju premoženja, sodijo med najtežja in najbolj kompleksna pravna vprašanja. Na upravnih enotah, kjer ni veliko pravnikov, jih rešujejo predvsem upravni delavci. Minister za pravosodje je v izjavi za javnost po posvetu, poudaril, da bo potrebno pristojnim organom pomagati s konkretnimi pravnimi nasveti, če se želi zaključiti z najtežjimi denacionalizacijskimi zadevami. Če ne bo šlo drugače, bodo angažirali skupino pravnih strokovnjakov, ko bodo šli v upravne enote, ki imajo največ nerešenih zahtevkov in tam povedali svoje stališče glede posameznih zadev. Le s takim pristopom bi se lahko postopki denacionalizacije lahko zaključili v prihodnjem letu.

Pravni strokovnjaki, ki so se na povabilo Ministrstva za pravosodje, udeležili posveta so si bili, kljub živahni razpravi, ki se je razvila med udeleženci posveta, edini, da je postopke denacionalizacije potrebno zaključiti v čim krajšem času in na pravno korekten način. Sedanja oblast ima politično voljo, da denacionalizacijo pripelje do konca in, da se nepravna dejanja, ki so bila z nacionalizacijo storjena sanira s pravnim dejanjem – denacionalizacijo (Ministrstvo za pravosodje 2005b).

Minister za pravosodje se je z obiski upravnih enot in pravosodnih organov, posvetil predvsem težavam, s katerimi se srečujejo pri vodenju denacionalizacijskih postopkov. Na srečanju so ugotovili, da se denacionalizacijski postopki zaradi boljšega sodelovanja vseh pristojnih državnih institucij odvijajo že bistveno hitreje kot v preteklem obdobju (STA 23. avgust 2005).

V rebalansu proračuna za leto 2005 je bilo upravnim enotam zagotovljeno 60 mio SIT za geodetske odmere (Ministrstvo za pravosodje 2005c).

Ministrstvo za pravosodje je 26. oktobra 2005 organiziralo prvo delavnico za pospešeno reševanje denacionalizacijskih zadev, ki je bila namenjena razčiščenju problemov, predstavitvi in izmenjavi mnenj glede posameznih denacionalizacijskih zadev, ki je potekala na Upravni enoti Ljubljana, kjer so bili prisotni pravni strokovnjaki (Ministrstvo za pravosodje 2005č).

Medresorska delovna skupina za koordinacijo in pospešeno izvajanje postopkov denacionalizacije je obravnavala probleme, ki so jih zasledili ob obiskih na upravnih enotah. Vzpostavili so boljše sodelovanje med odškodninsko družbo in upravnimi enotami pri javnih obravnavah. Veliko časa so namenili vračanju nadomestnih kmetijskih zemljišč. Z ministrstvi, ki odločajo na drugi stopnji, pa so oblikovali načrte za zaključitev dela. Na upravnih enotah bo treba zagotoviti nagrade delavcem, ki se ukvarjajo z denacionalizacijo. Obravnavali so tudi možnost, da bi tiste uradnike z upravnih enot, ki se že približujejo zaključku del, začasno premestiti na ministrstva, kjer je pomanjkanje delavcev. Na upravnih enotah, kjer je največ zastojev (Ljubljana, Maribor, Ptuj, Ormož, Kranj), bodo organizirali delavnice in posebne oblike izobraževanja (M. 2005).

Ministrstvu za javno upravo je naloženo, da poišče možnost prerazporeditve spisov oziroma delavcev, ki vodijo oziroma odločajo v postopkih denacionalizacije, iz upravnih enot, ki s temi postopki že zaključujejo, na upravne organe prve in druge stopnje, ki imajo veliko nerešenih zadev. Poleg tega naj poskrbi, da bodo ti delavci, za pospešeno nadaljevanje in zaključek denacionalizacije, ustrezno stimulirani in nagrajeni za povečan obseg dela (Albreht 2005b).

6.4 Združenje lastnikov razlaščenega premoženja

V obvestilu z dne 17. 6. 2003 je Združenje lastnikov razlaščenega premoženja ugotavljalo tudi:

- Vračanje krivično podržavljenega premoženja je skrajno spolitizirano. Leva politična opcija – idejna naslednica 50 – letnega komunističnega obdobja – znova zaseda vse pomembnejše položaje v državi in njen vpliv se še krepi. Zato je oviranje vračanja premoženja prava politična dolžnost vseh vladajočih struktur v državi, proti katerim so razlaščenci praktično nemočni.
- Že sama interpretacija veljavnega zakona je negativna in zlonamerna (npr. glede državljanstva), prav takšna pa je tudi vzporedna zakonodaja (npr. Stanovanjski zakon, Zakon o lovu itd.). Še več: z leti je vse bolj arogantna politična levica izdelala pravo metodologijo, po kateri se premoženje ne vrača. Decembra 1993 je potekel zadnji rok za

vložitev zahtevkov za vrnitev, pa so danes nekateri primeri še vedno na začetku reševanja, saj so se pogosto nerešeni že večkrat vrnili k prvi stopnji.

- Ne nazadnje pa je omenjeno dejstvo, da se je slovenska vlada v okviru pristopa v EU obvezala, da bo celotno denacionalizacijo sklenila do konca leta 2002. Žal se to ni zgodilo. Prav tako pa obstaja informacija, da je še vedno neznan, kdaj bo ta proces sploh končan (Združenje lastnikov razlaščenega premoženja 2003).

V informaciji o izvajanju denacionalizacije v Republiki Sloveniji z dne 19. 2. 2004, katero je Združenje lastnikov razlaščenega premoženja posredovalo Vladi RS in ustreznim institucijam Evropske skupnosti, ugotavljajo vzroke za upočasnjeno vračanje podržavljenega premoženja izvornim lastnikom, med drugim tudi:

- Neodgovoren odnos RS do lastnih državljanov se kaže v načrtnem zavlačevanju vračanja podržavljenega premoženja po ZDen in Zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS). Očiten namen oblasti, da bi se čim manjšemu številu razlaščencev vrnilo čim manj podržavljenega premoženja, ki bi še naprej ostajalo dosedanjim uporabnikom ali državi. V ta prizadevanja so vključene vse tri veje oblasti – zakonodajna, izvršna in sodna.
- ZDen je bil sprejet novembra 1991 s pozitivnim namenom, da se v najkrajšem možnem času vrne premoženje, ki je bilo podržavljeno v času komunističnega režima. Po ponovnem prihodu levičarskih sil na oblast konec leta 1992 je politična volja do vračanja premoženja vse bolj slabela. V parlamentu so se začeli vrstiti poskusi za negativno spreminjanje ZDen s stalno težnjo, da bi se vračanje zavrlo. Vrh takšnih prizadevanj je bila 1998 sprejeta Novela ZDen, t.i. »Bavčarjev zakon«, ki je po sedmih letih veljavnosti zakona bistveno spremenila pogoje vračanja na škodo razlaščencev. Sedanja slovenska levičarska oblast ob vključevanju v EU seveda čuti veliko razliko med svojim dosedanjim ravnanjem in pričakovanji demokratične Evrope. Zato skušajo čim več denacionalizacijskih zadev na hitro pospraviti z mize in vračanje premoženja končati, vendar predvsem na škodo izvornih lastnikov.
- Glavne ovire: denacionalizacija ne teče pravočasno, po načelih dobrohotnosti in ob spoznanju vseh državnih organov, da gre pri vračanju premoženja za eno temeljnih dejanj slovenske tranzicije, za odpravo posledic komunističnega divjanja nad lastnim narodom.

Državna uprava se pogosto pri svojih odločitvah ne ravna po lastni presoji, pač pa na slepo sledi najrazličnejšim pisnim ali ustnim navodilom, negativnim zgledom in judikatom, izhajajočim iz levih političnih lobijev ali od vplivnih posameznikov.

Zaradi pomanjkanja učinkovitega upravnega nadzora ni nikakršnih sankcij za namerne napačne odločitve, prekoračitev rokov ali kršenje načela materialne resnice.

Neopravičljivo je dejstvo, da ugotavljanje državljanstva, ki je predhodni postopek za začetek denacionalizacije, v številnih primerih sploh še ni rešeno. Vprašanje državljanstev rešuje Ministrstvo za notranje zadeve, ki ga vodi stranka z izrazito komunistično preteklostjo. Ker pa isto ministrstvo hkrati vodi ves upravni aparat, je nedobronamernost na področju denacionalizacije še bolj razumljiva.

Negativno ocenjujejo tudi delo varuha človekovih pravic, ki glede neizvedenega vračanja premoženja vztrajno molči ali pa se celo opredeljuje proti pravicam izvornih lastnikov, kot je to storil pri vračanju denacionaliziranih stanovanj. Njegovo udinjanje levi oblasti in njenim postkomunističnim vrednotam ga seveda dela nenaklonjenega.

Tudi javno pravobranilstvo igra pri vračanju podržavljenega premoženja posebno negativno vlogo. Ko uradno ščiti državo pred neupravičenim oškodovanjem v procesu denacionalizacije, se pritožuje tudi na veliko število upravičenih zahtev razlaščenecv po vrnitvi premoženja. Tako nasprotuje celo tistim pozitivnim rešitvam denacionalizacijskih zadev, ki jih kot utemeljene spoznava in podpira Vlada RS!

- Pomanjkanje dobrovoljnosti do pravočasnega vračanja premoženja je čas za končanje postopkov raztegnilo že prek enega desetletja. To je posebno nevzdržno za večinoma starejše razlaščence, ki izgubljajo zadnje moči v boju z neprijazno državno oblastjo. Hkrati pa jim je v večini primerov onemogočeno iskanje pravice na evropskih sodiščih, saj bi morali pred tem izrabiti v domači državi vse pravne poti, ki pa se ob nenehnem zavlačevanju nikakor ne končajo (Združenje lastnikov razlaščenega premoženja 2004).

V sporočilu za javnost z dne 2. 4. 2002 je Urad predsednika vlade RS podal odgovor na pismo Združenja lastnikov razlaščenega premoženja in med drugim navedlo:

- Predsednik vlade je pozval Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS, Slovensko odškodninsko družbo, Ministrstvo za notranje zadeve, Državno pravobranilstvo, da v skladu s sklepi vlade korektno in čim hitreje zaključijo denacionalizacijski proces. Sicer pa je vlada že večkrat obravnavala stanje na področju denacionalizacijskih zadev z namenom, da se pospeši izvajanje zakona o denacionalizaciji in odpravljanje ovir za njegovo uresničitev. Vlada je s svojimi sklepi tudi že večkrat zavezala pristojna ministrstva in svoje predstavnike v organih upravljanja v Slovenski odškodninski družbi, da čim bolj učinkovito izvajajo denacionalizacijski zakon.
- Vlada tudi zavrača trditve združenja, da poteka ugotavljanje narodnosti v času podržavljenja glede na ideološko naravnost posameznih državnih uradnikov.
- Denacionalizacija poteka po predpisih, upravna in sodna praksa na tem področju pa sta nedvoumni.
- Vlada tekoče spremlja proces denacionalizacije v tistem delu, ki se nanaša na delo izvršilne oblasti. Zakon izvaja tudi skladno z odločitvami sodne veje oblasti in ustavnega sodišča (Urad predsednika vlade RS 2002).

6.5 Iz poročil Varuha človekovih pravic RS

V letu 1999 se je zelo povečal pripad pobud s tega področja. Prejeli so 139 pobud, kar v primerjavi z letom 1998 pomeni 110-odstotno povečanje. Povečanje števila prejetih pobud lahko delno pripišejo tudi akciji Združenja lastnikov razlaščenega premoženja, v okviru katere so jim denacionalizacijski upravičenci oziroma vlagatelji zahtevkov pošiljali odgovore na anketni vprašalnik. Tako iz ankete kot iz Trinajstega poročila o izvajanju Zakona o denacionalizaciji (ZDen) je bilo razvidno, kako zelo daleč je še do zaključka denacionalizacije.

Varuh se je s problematiko izvajanja ZDen srečeval od začetka svojega delovanja. Tako je prejel v letu 1995 60, v letu 1996 66, v letu 1997 71 in v letu 1998 62 pobud s tega področja. Občasno so se nanj obračale skupine zainteresiranih udeležencev denacionalizacijskih postopkov in drugih, ki jih denacionalizacija neposredno zadeva (lastniki razlaščenega premoženja, najemniki denacionaliziranih stanovanj oziroma poslovnih prostorov). V teh primerih je večkrat šlo za oblikovanje politike pri izvajanju ZDen in celo za zahteve po njegovih spremembah, to je za vprašanja, ki presegajo pristojnosti varuha.

V okvirih pristojnosti, ki jim jih daje Zakon o varuhu človekovih pravic (ZvarCP), so opozarjali in predlagali ustrezne ukrepe glede problemov, ki so izhajali iz prejetih pobud. S tem so pripomogli, da je bil del problemov postopoma razrešen, žal pa ne toliko, kot bi bilo želeli.

Predvsem in v veliki večini so se pobude nanašale na pospešitev postopkov, zato je bilo tudi njihovo delovanje pretežno usmerjeno v to. **V številnih primerih so dosegli, da se je postopek zaključil ali vsaj premaknil.** Manj uspešni so bili pri organih, kjer so kadrovske in druge “objektivne” okoliščine povzročale zastoje pri vodenju denacionalizacijskih postopkov (Varuh človekovih pravic RS 1999).

Na podlagi obravnavanja pobud v uradu varuha človekovih pravic je le ta ugotovil razloge za (počasen) potek denacionalizacijskih postopkov oziroma vsebinske probleme v zvezi z izvajanjem ZDen:

- ne dovolj domišljene in ne dovolj natančno normirane rešitve v samem zakonu,
- poznejši posegi v zakon (skoraj 20) s spremembami in dopolnitvami, začasnim zadržanjem izvajanja nekaterih določb ter odločitvami ustavnega sodišča v zvezi s presojo ustavnosti,
- vpliv zakonodaje, ki je ob sprejetju ZDen še ni bilo (lastninjenje, ustanovitev Slovenskega odškodninskega sklada – SOS - ter sklada kmetijskih zemljišč in gozdov (SKZG), preobrazba državne uprave in lokalne samouprave),
- zamude in nejasnosti v zvezi s potrebnimi podzakonskimi akti,
- nezadostna aktivnost pristojnih organov za pravočasno razčiščenje oz. rešitev vprašanj, ki so se pokazala pri izvajanju zakona (npr. glede zagotavljanja nadomestnih nepremičnin, vprašanja kmetijskih zemljišč v kompleksih, ravnanja, kadar je zavezanec država),
- slaba začetna organiziranost za izvajanje ZDen v kadrovskem pogledu in dejanske težave nekaterih organov zaradi pomanjkanja kadrov, njihove pomanjkljive usposobljenosti, fluktuacije itn.,
- dvomljive in praviloma malo učinkovite rešitve z zunanjimi izvajalci postopkov za denacionalizacijo,

- premalo strokovno vodenje številnih postopkov, kar je posledica tako nezadostne usposobljenosti pristojnih uslužbencev kot tudi pomanjkanja pravočasnih in popolnih navodil,
- po nekaterih ocenah se približno polovica zadev najmanj enkrat vrne organu prve stopnje v ponovno odločanje,
- dolgotrajno reševanje predhodnega vprašanja, zlasti državljanstva denacionalizacijskega upravičenca,
- neučinkovita pravna sredstva v zvezi z "molkom" organa,
- neenotne in počasne cenitve,
- objektivne težave v zvezi z ugotavljanjem vrednosti premoženja ob podržavljenju, neurejenim zemljiškoknjižnim in katastrskim stanjem itn.,
- vprašanje stroškov postopka, posebej za izmero zemljišč, identifikacijska potrdila in izvedence,
- odločanje o pritožbah in o upravnih sporih v rokih, ki daleč presegajo zakonske oz. razumne,
- težave pri opredeljevanju upravičencev glede oblike denacionalizacije, neusklajeni zahtevki vlagateljev, vstopanje novih vlagateljev v postopke,
- nihanja pri presoji možnosti za vrnitev nepremičnin v naravi,
- nedopustno razpolaganje z nepremičninami po uveljavitvi ZDen,
- zavlačujoče ravnanje zavezancev, zlasti SOS, SKZG ter nekaterih občin, z odlašanjem pri izjavi volje, pretirano uporabo pravnih sredstev itn.,
- tako ravnanje upravni organi preveč tolerirajo.

Poudarili so, da je stanje na tem področju slabo zaradi naštetih in še drugih razlogov, med katerimi je verjetno najpomembnejši dejstvo, da so načelni pogledi na denacionalizacijo različni, da torej ni enotne volje in pravega ozračja za učinkovito izvajanje ZDen. Posebej so opozorili, da tudi dogajanje v času po sprejetju sklepov Vlade zbuja resne dvome, da bodo sklepi dejansko izvedeni in sploh, da bo pri izvajanju ZDen končno prišlo do pravih premikov. Za utemeljitev teh dvomov so navedli še vedno neznane kriterije za vračanje nadomestnih kmetijskih zemljišč, nejasnosti glede postopkov v zvezi z vlaganji v podržavljene nepremičnine, počasnost pri začetku dela Urada za denacionalizacijo ter dejstvo, da ni zaznati aktivnosti medresorske komisije Vlade za spremljanje uresničevanja ZDen. Predlagali so, da Vlada in vsi drugi prejemniki dopisa zagotovijo dosledno in učinkovito

izvajanje sklepov Vlade z dne 18.3.1999, pri uresničevanju sklepov Državnega zbora z dne 10.6.1999 pa določijo in izvedejo še druge ukrepe za čimprejšnje dokončanje denacionalizacije (Varuh človekovih pravic RS 1999).

Varuh človekovih pravic RS je obravnaval tudi posebno problematiko najemnikov v denacionaliziranih stanovanjih. Država je z vračanjem nacionaliziranih stanovanj v naravi skupaj z najemniki postavila tako lastnike kot najemnike v položaj, ki pri obojih povzroča nezadovoljstvo in občutek, da jim je bila storjena krivica. Novi lastniki v zasebnem sektorju z najemniki, ki so jih bili zavezani prevzeti, niso sklepali najemnih razmerij prostovoljno, kot se najemna razmerja normalno sklepajo, pač pa so to zavezani storiti z zakonsko prisilo. Zato do najemnikov nimajo nobenega osebnega odnosa, ki se ustvarja ob prostovoljni sklenitvi najemnega razmerja, ampak jih štejejo za najemnike, ki jim jih je vsilila država pod zanje neugodnimi pogoji. Z na novo pridobljeno lastnino želijo razpolagati svobodno, jo tržiti oziroma sami izbirati namen uporabe stanovanj in najemnike, vendar jim zakon tega ne omogoča. Zato se nekateri želijo znebiti takšnih najemnikov in pri tem ne izbirajo sredstev. Pritiski na najemnike, formalni in neformalni, sodni in izvensodni, so za najemnike zelo moteči, saj jim načenjajo osnovne elemente socialne varnosti, kar pravica do uporabe stanovanja nedvomno je. Tak položaj povzroča nasprotja in konflikte med najemniki in novimi lastniki, ki se rešujejo prek sodišč, pa tudi s fizičnim obračunavanjem in tragičnimi usodami posameznikov denacionalizacije (Varuh človekovih pravic RS 2005).

Po podatkih navedenih v poročilu za leto 2004 se je tudi v letu 2004 še zmanjševalo število prejetih pobud zaradi denacionalizacijskih postopkov. Obravnavali so 32 pobud, enaindvajset manj kot lani. To bi sicer lahko kazalo na to, da se problematika počasi umirja in da se izvajanje Zakona o denacionalizaciji končuje (Varuh človekovih pravic RS 2004).

6.6 Denacionalizacija v luči izpolnjevanja političnih kriterijev RS za vključitev v Evropsko unijo

Resolucija 1096 Parlamentarne skupščine Sveta Evrope, sprejeta 27. 6. 1996, o ukrepih za odpravo negativnih posledic bivših komunističnih totalitarnih sistemov (23 zasedanje): v 10. točki Skupščina svetuje, "da se premoženje, vključno s premoženjem cerkva, ki se ga je država protipravno ali nepravilno polastila, ga nacionalizirala, zaplenila ali kako drugače

odtujila v času vladavine komunističnih totalitarnih sistemov, vrne izvirnim lastnikom v naravi in v celoti (»in integrum«), če je to možno brez kršitve pravic sedanjih lastnikov, ki so pridobili premoženje v dobri veri ali pravic najemnikov, ki so v dobri veri premoženje najeli, in brez škode za napredovanje demokratičnih reform. V primerih, kjer to ni možno, naj se dodeli pravična gmotna odškodnina. O zahtevah in sporih v zvezi s posamičnimi primeri vračanja premoženja naj odločajo sodišča".

Ob obisku Evropskega komisarja Gunterja Verheugena pristojnega za širitev EU v letu 2000 je bila kot »stranska tema« na pogovorih vprašanje nediskriminacije v denacionalizaciji, pri čemer je Verheugen poudaril, da denacionalizacija sama glede vračanja premoženja ni predmet pogajanj, načelo nediskriminacije pa velja na splošno (Urad vlade za informiranje 2000).

Čimprejšnja uresničitev zakona je predvsem notranji problem Republike Slovenije. Politizacija denacionalizacije ima na izvajanje bolj negativen, kot pozitiven učinek. Ob sprejemanju ZDen je bilo sicer jasno, da bo izvajanje zakona zahtevalo določen čas, saj je obseg preurejanja premoženjskih razmerij po tem zakonu zelo velik, ob tem pa naj bi proces denacionalizacije potekal hkrati s preureditvijo velikega dela gospodarskega in pravnega sistema. Zapletenosti problematike, ki se pojavlja ob vračanju premoženja na podlagi tega zakona, zato niti ob pripravi zakona niti ob izdelavi prvega komentarja ni bilo mogoče v celoti predvideti. Gotovo je tudi v tem treba videti del razlogov, zaradi katerih proces denacionalizacije poteka za marsikoga počasneje, kot bi pričakoval... (Ministrstvo za pravosodje 2002: 25).

Tudi letošnje (2002) redno poročilo o napredku Slovenije ob pridruževanju EU omenja »denacionalizacijski proces«. Evropska komisija ugotavlja napredek, ugotavlja pa tudi, da sam postopek še vedno poteka počasi. Evropski parlament prav tako »vabi« Vlado RS, da nadaljuje z aktivnostmi za pospešitev procesa denacionalizacije in ga zaključi, kar se le da hitro. O upravičenosti obravnave nacionalnega projekta vračanja nacionaliziranega premoženja v okviru pogajanj za vključevanje v EU tukaj ne bi več govorili. Dejstvo ostaja, da je le-ta predmet obravnave predvsem političnega dela evropskih institucij že od leta 1998. Značilno je še, da se je prav ob pogajanjih za vstop v EU (in do nedavnega NATO) osredotočila odgovornost za »uspešen« zaključek denacionalizacije pri Vladi RS (Starman 2002).

6.7 Ideološki spopad

Že v drugem poročilu je bilo med problemi pri uresničevanju zakona ugotovljeno, da so vse pogostejše tudi pobude za spremembo zakona, ki pa so v bistvu politične narave ali pa se nanašajo na položaj zavezancev oziroma razlaščenec, ki zahteva spremembo zakona vsak v svojo korist (Vlada RS 1992: 19).

Pri presojanju uresničevanja ZDen tudi ni mogoče spregledati političnih razsežnosti tega zakona, ki so se kazale že pri njegovem sprejemanju, kažejo pa se tudi pri njegovem uresničevanju (Vlada RS 1992: 21).

ZDen je nastal zaradi želje po popravilu materialnih krivic, ki jih je po drugi svetovni vojni povzročila država s posegom v lastninska razmerja, za tako imenovano Demosovo večino v nekdanji skupščini pa je bil eden najpomembnejših dosežkov mlade slovenske demokracije. Zakon je bil stalno predmet hudih kritik strokovnjakov, poleg tega je povzročal najostrejše politične spopade. Hkrati z dokazovanji, da je površen, nedomišljen, nedodelan in da ga zato ni mogoče niti pravično niti smiselno uresničevati, je raslo število razlag, da gre za zarotniško vedenje in ohranjanje komunističnega načina vladanja, ki se požvižga na pravo in pravno državo. Zato doslej ni bilo mogoče ločiti obravnave zakona in njegovih morebitnih popravil od ideoloških spopadov. Še tako strokovne utemeljitve, kaj vse je narobe in kaj bi bilo treba popraviti, so se na koncu omejile na strankarske spopade, v katerih se je politična elita razdelila na, pogojno rečeno, »desne« stranke, ki so zahtevale vztrajanje pri zakonu in terjale njegovo čim hitrejšo uresničevanje, in na »leve« stranke, ki so na različne načine utemeljevale potrebo po spremembah in dopolnitvah, in za to večkrat poskušale pridobiti večino v parlamentu (Pušenjak 1998).

V sporočilu za javnost z dne 18.3.2005 je Minister za pravosodje dr. Lovro Šturm podal oceno stanja na področju pravosodja in navedel, da se postopki denacionalizacije niso zaključili v predpisanih rokih, ker očitno ni bilo politične volje za dosledno izvajanje zakona o denacionalizaciji. Pri tem ima pomembno vlogo državno pravobranilstvo RS, ki s svojimi dejanji kot zakoniti zastopnik države v nekaterih primerih denacionalizacijske postopke neutemeljeno zavlačuje. Posledično so možne velike finančne posledice za državo zaradi

odškodninskih zahtevkov zaradi nezmožnosti uporabe denacionaliziranega premoženja od dneva veljavnosti zakona do vrnitve premoženja (Ministrstvo za pravosodje 2005a).

7. IZVAJANJE ZDEN NA UPRAVNI ENOTI TRŽIČ

Državna uprava kot del izvršilne oblasti v Republiki Sloveniji izvršuje upravne naloge. Za opravljanje upravnih nalog, ki jih je zaradi njihove narave potrebno organizirati teritorialno, delujejo upravne enote. Območje upravne enote praviloma obsega območje ene ali več lokalnih skupnosti. Upravne enote odločajo na prvi stopnji v upravnih stvareh iz državne pristojnosti, če z zakonom za posamezne upravne stvari ni določeno drugače (glej Zakon o državni upravi).

Ena od dveh sfer upravnega delovanja državne uprave je upravno-pravno delovanje, kamor spada npr. vodenje upravnega postopka, izdajanje upravnih odločb ali izdajanje abstraktnih upravnih aktov (Brezovšek 2001: 55).

Na prvi stopnji o zahtevah za denacionalizacijo odločajo upravne enote (54. člen ZDen). O zahtevah za denacionalizacijo premoženja na območju Občine Tržič odloča prvostopni upravni organ Upravna enota Tržič.

V reševanje je dobila 398 zadev, od katerih je 370 rešenih, 19 jih je v postopku pritožbe, 9 zadev pa še rešujejo na prvi stopnji. »Tržičani so s 93 odstotki rešenih zadev nad slovenskim povprečjem, zato smo zelo zadovoljni z njihovim delom«, je povedal državni sekretar Marolt (Saje 2005).

7.1 Primeri

Težavnost in težave procesa izvajanja ZDen bom poskušala prikazati s primeri, s katerimi sem se srečala pri svojem delu. Zaradi varstva osebnih podatkov bom pri navajanju primerov izpustila podatke, na podlagi katerih bi se lahko identificiralo posamezni zahtevek, razen prvega primera - največjega zahtevka, za katerega sem podatke črpala izključno iz medijev.

1. Največji zahtevek je zahtevek za vračilo 3.653 hektarjev, doslej je bilo upravičencu v last in posest vrnjeno 3.465 hektarjev, vendar odločba še ni pravnomočna (Zaplotnik 2005). Gre za tretjino vseh gozdov v občini oziroma kar za četrtnino vsega ozemlja občine (Knez 2003):
 - julija 1992 so pravne naslednice upravičenca vložile zahtevo za denacionalizacijo,
 - zahteva za vračilo gozdov je bila zavrnjena, ker naj bi imel upravičenec pravico dobiti odškodnino od Nemčije, zoper odločbo so vložile pritožbo vlagateljice,
 - Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano RS je pritožbi ugodilo in odpravilo odločbo prvostopnega upravnega organa in zadevo vrnilo prvostopnemu organu v ponovno odločanje, ki pa je bil zaradi državnega moratorija na vračanje velike kmetijske in gozdne posesti več kot dve leti, od konca leta 1995 do februarja 1998, zavezanih rok,
 - junija 1998 je prvostopni upravni organ izdal odločbo, na podlagi katere naj bi zavezanec, republiški sklad kmetijskih zemljišč in gozdov, po pravnomočnosti odločbe upravičencu v last in posest vrnil 3.653 hektarjev gozdov (Zaplotnik 1998),
 - zoper odločbo je vložil pritožbo zavezanec Sklad kmetijskih zemljišč RS oz. Državno pravobranilstvo RS,
 - Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS je pritožbi ugodilo in odpravilo odločbo prvostopnega organa ter zadevo vrnilo prvostopnemu organu v ponovno odločanje, ker je bilo odločeno o vrednosti premoženja le v času vračanja, ne pa tudi ob podržavljenju,
 - januarja 2000 je prvostopni upravni organ izdal odločbo za vrnitev v last in posest 3.653 hektarjev nepremičnin,
 - Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS oz. Državno pravobranilstvo RS je zoper navedeno odločbo vložilo pritožbo,
 - Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS je pritožbo zavrnilo,
 - Državno pravobranilstvo RS iz Kranja je sprožilo upravni spor pri Upravnem sodišču RS,
 - Bajukova vlada je tik pred predajo »poslov« Drnovškovi ministrski ekipi predlagala z Bornovimi dedinjami poravnavo, ki bi bila ugodna tudi za državo. Po tem predlogu naj bi dedinje dobile za gozdove odškodnino v obveznicah Slovenskega odškodninskega sklada, pri tem naj bi bila odškodnina odvisna od uspešnosti pogajanj (Zaplotnik 2000),
 - jedro spora med upravičenci in državnim pravobranilstvom je bilo vprašanje, ali je imel Karl Born pravico do odškodnine za odvzeto mu premoženje na podlagi avstrijske državne pogodbe že od Avstrije, ali mu je bilo premoženje sploh podržavljeno glede na

dejstvo, da je bilo v času podržavljenja leta 1946 premoženje zemljiškoknjižno last nemškega Reicha, ki so pravno zapletena vprašanja (Knez 2003),

- aprila 2003, potem, ko so bili poskusi poravnave med strankami tako v upravnem postopku kot tudi izven njega, neuspešni, je prvostopni upravni organ že tretjič izdal odločbo, s katero je bilo upravičencu v last in posest vrnjeno 3653 ha pretežno gozdov, ki so bila doslej v lasti Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS (Hanc 2003),
- zoper katero so vložili pritožbe Državno pravobranilstvo RS kot zakoniti zastopnik Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS in Egoles, ki že leta upravlja gozdove (Knez 2003),
- Egoles je uveljavljal upravičenost do vračila večvrednosti na račun zgrajenih cest, če izgubijo te gozdove, pomeni to konec njihovega gospodarjenja z gozdovi (Knez 2003),
- zoper odločbo ministrstva so bile vložene tožbe na Upravno sodišče RS,
- Vrhovno sodišče RS je odločilo, da Egoles ni stranka v postopku (Hanc 2004),
- Sklad kmetijskih zemljišč RS je podal izjavo, da ne nasprotuje predlogu denacionalizacijskih upravičenk premoženja barona Karla Borna, da jim upravna enota dodeli pravico do začasne uporabe in gospodarjenje z omenjenimi gozdovi (Šoštarič 2004a),
- spomladi 2004 so bila do pravnomočnosti denacionalizacijske odločbe zemljišča prenesena s sklepom upravnega organa na podlagi 68. člena ZDen v začasno uporabo dedinjam (Hanc 2004),
- Ustavno sodišče je razveljavilo sklep Vrhovnega sodišča, s katerim je bila škofjeloški družbi Egoles odvzeta pravica, da kot koncesionar uveljavlja svoj pravni interes (odškodnina za povečano vrednost gozdov) (Šoštarič 2004b),
- po navedbah Egolesa bo zaradi sklepa o prenosu zemljišč v začasno uporabo dedinjam ostalo brez dela 50 ljudi od 121, hkrati so se znašli v hudih težavah, saj bodo izgubili velik del načrtovanih prihodkov, po najhujšem scenariju Egolesu grozi celo likvidacija (Šubic 2004).

Odločiti je potrebno še o zahtevi za vračilo 15 poslovno stanovanjskih objektov, gradu Puterhof, lesnem obratu Zlit, dveh elektrarnah, železnici na relaciji Tržič-Golnik, zalogah lesa, inventarju in opremi, denarnih sredstvih, idr... (Hanc 2003).

2. Pravnomočno zavrtnjena zahteva, ki bi bila zaradi spremembe razlage uporabe 4. člena in 9. točke 3. člena ter 31. in 33. člena ZDen z Odločbo Ustavnega sodišča RS, št. U-I-130/01-18 z dne 23. 5. 2002 lahko pozitivno rešena:

- v letu 1993 je bila vložena zahteva za denacionalizacijo premoženja podržavljenega na podlagi odločbe ObLO Tržič z dne 28. 9. 1959 v zvezi z Zakonom o nacionalizaciji najemnih zgradb in gradbenih zemljišč,
- v letu 2001 je bila izdana delna odločba prvostopnega upravnega organa, s katero je bila zahteva za denacionalizacijo stavbnih zemljišč zavrtnjena, ker pravica uporabe na obravnavanih stavbnih zemljiščih ni bila odvzeta upravičenki pač pa pravnim naslednikom, odločba je postala pravnomočna,
- z odločbo Ustavnega sodišča RS, št. U-I-130/01-18 z dne 23. 5. 2002 je bila spremenjena razlaga 4. člena ZDen, da priznavanje statusa upravičenca do denacionalizacije ni odvisno od časa odvzema stavbnega zemljišča iz posesti, in sprejeto stališče, da so upravičenci do denacionalizacije bivši lastniki, ki jim je bilo stavbno zemljišče podržavljeno do leta 1963 (zlasti na podlagi zakona o nacionalizaciji najemnih zgradb in gradbenih zemljišč), ne glede na to, kdaj jim je bilo stavbno zemljišče odvzeto iz posesti, in določen krog upravičencev do denacionalizacije stavbnih zemljišč kot odgovor na vprašanje ali izpodbijane določbe omogočajo tudi denacionalizacijo zemljišč, odvzetih osebam, ki so pravico uporabe na teh zemljiščih pridobile od prejšnjih lastnikov na podlagi pravnega posla ali z dedovanjem. Podržavljenje stavbnih zemljišč, ki se je izvedlo v dveh fazah, najprej z nacionalizacijo lastninske pravice in nato z odvzemom pravice uporabe, se je v takih primerih nanašalo na dva imetnika pravic na zemljišču. V primeru, ko je bila odvzeta tudi pravica uporabe na zemljišč, je upravičenec do denacionalizacije tisti, ki mu je bila ta pravica odvzeta, ne glede na to, ali je bil to prejšnji lastnik ali tisti, ki je pravico uporabe od prejšnjega lastnika pridobil na podlagi pravnega posla ali z dedovanjem (glej Odločbo),
- v sporočilu za javnost Ministrstva za okolje in prostor RS z dne 1. 10. 2002 je le to podalo pojasnilo v zvezi z navedeno odločbo Ustavnega sodišča RS in navedlo, da za upoštevanje te odločbe v pravnomočnih postopkih ni pravne podlage. Do pobude za presojo ustavnosti 3., 4., 31. in 32. člena ZDen je prišlo zato, ker ti niso bili dovolj jasni in so dovoljevali različne razlage. Zato je Ustavno sodišče RS odločilo, katera razlaga je edino pravilna, vse ostale razlage pa so napačne, kar pomeni, da bi vsaka uporaba napačne razlage pomenila napačno uporabo materialnega prava (Ministrstvo za okolje in prostor RS 2002).

Po mnenju Varuha človekovih pravic RS je nesprejemljivo, da so zaradi nejasnosti in ohlapnosti določb ZDen oziroma - v večji meri - zaradi težko razumljive sodne prakse pri njihovi razlagi in uporabi **denacionalizacijski upravičenci v neenakopravnem položaju**. Upravičenci, katerih postopki so že pravnomočno končani, so tako v slabšem položaju kot tisti, katerih zahtevki v desetih letih niso bili rešeni. Pravni red bi moral zagotavljati poti, da se take krivice popravijo. Nakazana pot prek ustavnih pritožb je neracionalna, dolgotrajna in sploh dvomljiva: kateri postopek je mogoče prignati do Ustavnega sodišča, da bi njegova odločitev učinkovala v zaželeni smeri (Varuh človekovih pravic RS 2002b).

3. Zahtevek za vračilo istega premoženja je bil vložen pri prvostopnem upravnem organu hkrati pa tudi pri pristojnem okrajnem sodišču, težavno ugotavljanje tujega državljanstva v času podržavljenja:

- v letu 1993 je bila vložena zahteva za vrnitev zaplenjenega premoženja na podlagi Zakona o konfiskaciji premoženja in o izvrševanju konfiskacije, med drugim tudi objekta,
- postopek denacionalizacije je bil prekinjen s sklepom do dokončnosti ugotovitvene odločbe o državljanstvu.

Postopek ugotavljanja državljanstva:

- v letu 1995 je bila izdana ugotovitvena odločba o državljanstvu, po kateri se upravičenec ni štel za državljana LR Slovenije in jugoslovanskega državljana, zoper katero je vlagatelj vložil pritožbo,
- v letu 1997 je Ministrstvo za notranje zadeve RS odpravilo odločbo prvostopnega organa in vrnilo zadevo v ponovno odločanje,
- upravni organ je v ponovnem postopku ugotavljal bivanje upravičenca z dodatno izvedenimi dokazi in z odločbo 1998 odločil, da se upravičenec ni štel za državljana LR Slovenije in FLRJ, vlagatelj se je pritožil,
- v letu 1999 je Ministrstvo za notranje zadeve RS z odločbo pritožbo zavrnilo in potrdilo odločbo prvostopnega organa,
- vlagatelj je sprožil zoper odločbo Ministrstva za notranje zadeve RS upravni spor in predlagal obnovo postopka ugotavljanja državljanstva,
- v letu 2000 je Upravno sodišče RS s sodbo tožbi ugodilo in odpravilo odločbo Ministrstva za notranje zadeve RS, z obrazložitvijo, da upravni organ ni upošteval nekaterih dokazov, in sicer izjav prič in podatka iz uradne evidence,

- v letu 2000 je Ministrstvo za notranje zadeve RS z odločbo pritožbi vlagatelja ugodilo in ugotovilo, da se je upravičenec štel za državljana LR Slovenije in jugoslovanskega državljana od 28. 8. 1945 do smrti.

Postopek denacionalizacije:

- v letu 1999 je prvostopni upravni organ na podlagi dokončne ugotovitvene odločbe o državljanstvu iz leta 1998, da se upravičenec ni štel za državljana LR Slovenije in FLRJ, zahtevo za denacionalizacijo s sklepom zavrgel, zoper katerega je vlagatelj vložil pritožbo,
- Ministrstvo za okolje in prostor RS je sklep prvostopnega upravnega organa odpravilo in zadevo vrnilo v ponoven postopek, ker je bil sprožen upravni spor zoper dokončno ugotovitveno odločbo o državljanstvu in predlagana obnova postopka ugotavljanja državljanstva,
- vlagatelj ni verjetno izkazal pravnega nasledstva, zato je bila zahteva za denacionalizacijo z odločbo zavrnjena v letu 2001, vlagatelj je zoper odločbo vložil pritožbo,
- Ministrstvo za okolje in prostor RS je z odločbo pritožbo vlagatelja zavrnilo, vlagatelj je sprožil upravni spor pri Upravnem sodišču RS,
- Upravno sodišče RS je s sodbo tožbi ugodilo, odpravilo odločbo ministrstva in vrnilo zadevo v ponoven postopek Ministrstvu za okolje in prostor RS,
- na podlagi sodbe Upravnega sodišča RS je Ministrstvo za okolje in prostor RS odločbo prvostopnega upravnega organa odpravilo in vrnilo v ponoven postopek, z napotilom, da mora upravni organ pozvati vlagatelja, da predloži dokazilo o pravnem nasledstvu,
- za vračilo istega premoženja je vlagatelj vložil predlog na podlagi 145. člena ZIKS pri pristojnem sodišču, zato je bil pozvan, da se izjasni, pri katerem postopku bo vztrajal, saj se ne more sočasno zahtevati vrnitve istega premoženja v sodnem in upravnem postopku,
- vlagatelj je zahteval vračilo objekta v upravnem postopku, in predložil vlogo in delni umik predloga, katero je vložil pri pristojnem sodišču, iz katere je razvidno, da v sodnem postopku umika predlog za vrnitev objekta,
- v letu 2003 je prvostopni upravni organ z delno odločbo ugodil zahtevi vlagatelja za vrnitev v naravi objekta,
- zavezanka za vračilo je zoper navedeno odločbo vložila pritožbo, in kot že v postopku prerekala pravno nasledstvo vlagatelja po upravičencu, predlagala ugotavljanje pravice po

2. odstavku 10. člena ZDen glede tujega državljanstva, uveljavljala ovire za vračilo v naravi, uveljavljala vlaganja v nepremičnino,

- Ministrstvo za okolje in prostor RS je z določbo pritožbi ugodilo, odpravilo odločbo prvostopnega organa in vrnilo zadevo v ponoven postopek, potrdilo ugotovitev prvostopnega upravnega organa, da upravičenec ni imel pravice dobiti odškodnino od tuje države, vendar napotilo upravni organ, da bo moral ugotavljati vzajemnost, zoper navedeno odločbo ministrstva je sprožil upravni spor pri Upravnem sodišču RS vlagatelj,
- V letu 2005 je Upravno sodišče RS tožbo vlagatelja zavrnilo, da ni potrebno ugotavljati vzajemnosti pač pa obstoj tujega državljanstva in možnost pridobiti odškodnino za odvzeto premoženje od tuje države, zoper navedeno sodbo je vložil pritožbo vlagatelj, odločitve Vrhovnega sodišča RS upravni organ še ni prejel.

Ugotavljanje pravice po 2. odstavku 10. člena ZDen glede tujega državljanstva:

- v letu 2001, po informacijah Ministrstva za zunanje zadeve RS, da državne institucije v tuji državi posredujejo podatke o pridobitvi tujega državljanstva oseb, katerim je bilo v nekdanji Jugoslaviji premoženje podržavljeno, strankam v postopku denacionalizacije, ne pa državnim organom, je bil vlagatelj pozvan na predložitev dokazila o ev. tujem državljanstvu v času podržavljenja,
- vlagatelj je predložil dokazilo, da je pri pristojnem organu v tuji državi, zaprosil za zahtevani podatek, vendar ni prejel nobenega odgovora,
- v letu 2003 je upravni organ odločil na podlagi dokazil v spisu in ugotovil, da se upravičenec ob zaplembi ni skliceval na tuje državljanstvo, in meni, da bi se sigurno skliceval v kolikor bi tuje državljanstvo imel, da bi preprečil odvzem prostosti in konfiskacijo celotnega zasebnega premoženja na ozemlju Jugoslavije,
- v letu 2004 je upravni organ na podlagi napotil pristojnega ministrstva, da je potrebno pridobiti potrdilo o tujem državljanstvu upravičenca od pristojnih organov, zaprosil tuje veleposlaništvo, da pri pristojnih organih pridobijo potrdilo o tujem državljanstvu upravičenca v času podržavljenja, odgovora upravni organ ni dobil,
- upravni organ je zaprosil pristojno ministrstvo za napotila, na kakšen način priti do zahtevanega podatka o tujem državljanstvu v času podržavljenja,
- na podlagi navodila ministrstva je upravni organ zaprosil pristojni organ tuje države za podatek iz uradnih evidenc o tujem državljanstvu, s posredovanjem Ministrstva za zunanje zadeve RS,

- v letu 2005 je upravni organ prejel odgovor organa tuje države, v katerem je le ta sporočil, da če je bil upravičenec rojen v tuji državi, bi bil na dan njegovega rojstva državljan. Dokazilo o njegovem državljanstvu bi bil njegov rojstni list ali njegov potni list. V evidenci pristojnega organa ni podatkov o tem, da bi se odpovedal svojemu tujemu državljanstvu,
- upravni organ je tako ugotovil, da je bil upravičenec od rojstva do smrti tuj državljan in je torej na podlagi sporazuma imel možnost dobiti odškodnino za zaplenjeno premoženje od tuje države ter ni upravičen do denacionalizacije na podlagi ZDen.

Pristojno sodišče v sodnem postopku ne ugotavlja upravičenosti do odškodnine od tuje države.

4. Odvzem premoženja zalog blaga v trgovini brez zapisnika o odvzemu:

- v letu 1993 je bila vložena zahteva za vračilo zaplenjenega premoženja oz. zalog blaga iz upravičenčeve trgovine. Leta 1948 je prišla zaplembena komisija in zahtevala ključe od trgovine, od takrat zalog blaga niso več videli,
- v ugotovitvenem postopku je bilo ugotovljeno, da je bilo upravičencu blago iz trgovine zaplenjeno na podlagi sodbe pristojnega sodišča v zvezi z 2. členom Zakona o zatiranju nedovoljene trgovine, nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže, in je bilo popisano v zapisniku. Vlagateljica je zatrjevala, da se je blago navedeno v zapisniku nahajalo v skladišču, in da je bilo v času zaplembe v prodajnem prostoru še drugo blago, ki ni bilo navedeno v zapisniku in zahtevala odškodnino v obliki obveznic,
- zavezanka SOD je prerekala pravni temelj podržavljenja za zalogo blaga v prodajnem prostoru, saj iz listin izdanih ob zaplembi ni bilo razvidno, da bi bilo to blago upravičencu odvzeto, ter da ni izkazan obseg odvzetega premoženja z ustreznimi dokaznimi sredstvi,
- vlagateljica je listine iskala na Ministrstvu za pravosodje RS, Arhivu Republike Slovenije, Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Novem zgodovinskem arhivu v Ljubljani, Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Enoti za Gorenjsko v Kranju, Okrajnem sodišču v Kranju vendar neuspešno, zato je zahtevo za vračilo zalog blaga umaknila, zato je bil postopek v tem delu s sklepom ustavljen.

5. Predhodno vprašanje lastništva nepremičnine:

- v letu 1993 je bila vložena zahteva za vračilo premoženja podržavljenega na podlagi odločbe Okrajne komisije za agrarno reformo v zvezi z Zakonom o agrarni reformi in kolonizaciji. Predmet zahteve je bilo med drugim tudi zemljišče, katerega zemljiškokatastrsko stanje se je po podržavljenju močno spremenilo. Potrebno je bilo pridobiti identifikacijsko potrdilo pristojne geodetske uprave (do leta 1996 jih je izdelovala še geodetska uprava),
- v postopku je bilo ugotovljeno, da je zemljišče sicer še last drugega zavezanca, glede na določbe Zakona o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov je od uveljavitve tega zakona njegov lastnik Republika Slovenija, zavezanec za vračilo pa Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS. Ker pa je zemljišče po veljavnih urbanističnih načrtih po svoji namembnosti delno kmetijsko in delno nezazidano stavbno, je z uveljavitvijo Zakona o javnih skladih po določbi 57. člena zemljišče kot stavbno zemljišče postalo last občine, na območju katere leži,
- vendar je v postopku fizična oseba zahtevala, da se ji prizna status stranke, uveljavljala oviro za vračilo obravnavanega zemljišča v naravi po 16. členu, saj je zatrjevala, da je lastnica zemljišča in predložila pogodbo sklenjeno pred uveljavitvijo ZDen. Pogodba zemljiškoknjžno ni bila izvedena, tako da je ostalo zemljiškoknjžno stanje tako kot je bilo pred sklenitvijo pogodbe,
- zemljišče je bilo vrnjeno v naravi, z obrazložitvijo, da ni podanih ovir za vračilo v naravi, ker se lastninska pravica ne pridobi s sklenitvijo pogodbe, ampak šele z vpisom v zemljiško knjigo. Fizična oseba se je zoper navedeno odločbo vložila pritožbo.
- v letu 2004 je vložila fizična oseba tožbo pri pristojnem sodišču zaradi priznanja lastninske pravice za navedeno zemljišče,
- pristojno ministrstvo je z odločbo pritožbi ugodilo, odpravilo odločbo prvostopnega organa in s sklepom postopek za vrnitev obravnavanega zemljišča prekinilo, do rešitve predhodnega vprašanja lastništva tega zemljišča pri pristojnem sodišču,
- postopek pri pristojnem sodišču še ni končan.

6. Dolgotrajno reševanje predhodnega vprašanja – ugotavljanja državljanstva – zahteva se je začela vsebinsko reševati šele v letu 2002, torej 11 let po uveljavitvi zakona:

- v letu 1992 je bila vložena zahteva za vračilo zaplenjenega premoženja na podlagi odločbe Okrajne zaplembene komisije, odločbe pristojnega sodišča v zvezi z Zakonom o konfiskaciji premoženja in o izvrševanju konfiskacije,
- postopek denacionalizacije je bil s sklepom prekinjen zaradi predhodnega vprašanja ugotovitve državljanstva upravičenke, ker upravičenka ni bila vpisana v evidenco o državljanstvu, zato je upravni organ na podlagi 3. odst. 63. člena ZDen pozval pristojni upravni organ za notranje zadeve, da izda ugotovitveno odločbo o državljanstvu upravičenke,
- pristojni upravni organ za notranje zadeve je izdal ugotovitveno odločbo o državljanstvu, da se upravičenka ni štela za državljanke LR Slovenije in FLRJ, zoper katero so vložili pritožbo pravni nasledniki,
- pristojno ministrstvo je z odločbo pritožbi ugodilo in odpravilo odločbo prvostopnega organa in zadevo vrnilo v ponovni postopek,
- v letu 1994 je bilo z odločbo upravnega organa za notranje zadeve odločeno, da se je upravičenka štela za državljanke LR Slovenije in jugoslovansko državljanke od 28.8.1945 do smrti,
- pri nadzoru, ki ga je izvajalo Ministrstvo za notranje zadeve RS je bilo ugotovljeno, da je upravni organ nepravilno presodil dokaze, zato je bil postopek ugotovitve državljanstva upravičenke obnovljen po uradni dolžnosti, zoper sklep so vložili pritožbo pravni nasledniki,
- v letu 1999 je Ministrstvo za notranje zadeve RS z odločbo zavrnilo pritožbo pravnih naslednikov in potrdilo sklep pristojnega organa za upravne notranje zadeve, zoper navedeno odločbo ministrstva so vložili tožbo pravni nasledniki,
- v letu 2002 je Upravno sodišče RS s sodbo tožbi ugodilo in odpravilo odločbo ministrstva ter vrnilo v ponovni postopek,
- Ministrstvo za notranje zadeve RS je z odločbo ugodilo pritožbi pravnih naslednikov in sklep prvostopnega organa o obnovi postopka odpravilo in vrnilo v ponovni postopek,
- odločba prvostopnega organa o ugotovitvi državljanstva, da se je upravičenka štela za državljanke LR Slovenije in jugoslovansko državljanke od 28.8.1945 do smrti, je postala pravnomočna.
- Ker je upravičenka umrla v tujini, je upravni organ ugotavljal upravičenost upravičenke po določbi 2. odst. 10 člena ZDen, ki določa, da niso upravičenci do denacionalizacije

tiste osebe, ki so dobile ali imele pravico dobiti odškodnino za odvzeto premoženje od tuje države, na podlagi sklenjenih mirovnih pogodb in mednarodnih sporazumov,

- na poziv upravnega organa so pravni nasledniki pri pristojnem organu v tuji državi pridobili podatke in listine, na podlagi katerih je bilo ugotovljeno, da ni imela pravice dobiti odškodnino od tuje države.

7. Nerazumno dolgo trajajoča parcelacija:

- v letu 1992 je bila vložena zahteva za denacionalizacijo premoženja razlaščenega na podlagi Temeljnega zakona o razlastitvi in odločb Okrajne razlastitvene komisije,
- zahtevano zemljišče je danes pozidano, na njem stoji stanovanjski objekt, zaradi velikosti zemljišča je del možno vrniti v naravi, zato je bilo potrebno izvesti parcelacijo,
- v letu 2001 je bilo dano soglasje zavezancev za parcelacijo,
- po pozivu upravnega organa so vlagatelji sprožili postopek za parcelacijo,
- v letu 2002 je pooblaščen geodetska družba vabila na ogled na terenu v postopku za ureditev meje in parcelacijo obravnavanega zemljišča,
- v letu 2004 je bil posredovan elaborat postopka ureditve meje in parcelacije, spremembe v vrsti rabe strankam v postopku parcelacije v potrditev,
- z ogledom na terenu, je bilo ugotovljeno, da stojita na zemljišču dodatno k že znanim objektom še 2 objekta – od katerih eden ni vrisan v skico, ker lastnik objekta ni dovolil, da se vriše, ni hotel sodelovati v postopku parcelacije,
- razpisana je bila ustna obravnava zaradi ugotovitve poteka parcelacije, pooblaščen geodetska družba se je ni udeležila,
- v letu 2005 je bil končno oddan elaborat na pristojno geodetsko upravo,
- geodetska uprava je pozvala pooblaščen geodetsko družbo na dopolnitev elaborata,
- s sklepom je geodetska uprava – zahtevo za ureditev meje, parcelacije in spremembe vrste rabe parcel zavrgla, ker v določenem roku ni bil predložen dopolnjen elaborat,
- ob obisku predstavnikov Ministrstva za pravosodje RS, je upravni organ le te seznanil z zgoraj navedenim problemom nedokončane parcelacije,
- v letu 2006 je upravni organ z dopisom ponovno seznanil Ministrstvo za pravosodje RS s težavami - ker je predstavnik pooblaščen geodetske družbe že večkrat zagotovil, da bo izdelal elaborat in ga oddal na pristojno geodetsko upravo, in ker elaborata še vedno ni izdelal in oddal na pristojno geodetsko upravo, kljub stalnim urgencam upravnega organa in urgencam strank, je upravni organ zaprosil ministrstvo, da upravnemu organu svetuje

na kakšen način naj upravni organ navedeno pooblaščen geodetsko družbo spodbudi k hitrejšemu dokončanju elaborata,

- Ministrstvo za pravosodje RS je zaprosilo pooblaščen geodetsko družbo za odgovor glede obravnavane problematike,
- pooblaščen geodetska družba je podala odgovor Ministrstvu za pravosodje RS in navajala razloge za dolgotrajnost postopka, zmedo v starih podatkih, med izdelavo elaborata na geodetski upravi je bila izpeljana še ena parcelacija, prejetje odločbe geodetske uprave o ustavitvi postopka, ponovno pridobivanje pooblastil,
- Ministrstvo za pravosodje RS je pozvalo pooblaščen geodetsko družbo, da ugotovljene tehnične pomanjkljivosti čimprej odpravijo in elaborat oddajo na pristojno geodetsko upravo, da bo le ta lahko priuritetno izvedla upravni del postopka parcelacije.

8. Obnova postopka:

- v letu 1999 so bila v naravi vrnjena zemljišča,
- sprememba lastništva je bila na podlagi pravnomočne odločbe upravnega organa vpisana v Zemljiško knjigo,
- v letu 2004 so vložile predlog za obnovo postopka fizične osebe, katere so sklenile pogodbe pred uveljavitvijo ZDen vendar sprememba ni bila vknjižena v Zemljiško knjigo, tako da v postopku denacionalizacije ni bil znan obstoj navedenih listin,
- s sklepom upravnega organa je bil predlog za obnovo postopka zavržen,
- predlagatelji obnove so vložili pritožbo zoper sklep,
- pristojno ministrstvo je ugodilo predlogu za obnovo postopka,
- vložena je tožba na Upravno sodišče RS.

7.2 Težave v procesu izvajanja ZDen na Upravni enoti Tržič

Težave, katere sem zasledila pri svojem delu in delu ostalih zaposlenih na področju denacionalizacije, so naslednje:

- poseben ugotovitveni postopek,
- stranke nastopajo v postopku denacionalizacije z nasprotnimi interesi,
- vlaganje pravnih sredstev (pritožb in tožb),
- neenotna stališča glede istih pravnih vprašanj različnih pritožbenih organov, sodišč,

- neobstoj listin ob podržavljenju, težko dokazovanje po 60 letih,
- dolgotrajno reševanje predhodnih vprašanj: ugotavljanja državljanstva kot predhodnega vprašanja v postopkih denacionalizacije; določitve funkcionalnega zemljišča, odmere zemljišč, cest, dovoznih poti; pripoznanje lastninske pravice, v primerih, ko pogodbe niso bile pravočasno vknjižene v zemljiško knjigo; ugotavljanje ali je oseba imela pravico dobiti odškodnino za podržavljeno premoženje od tuje države,
- neizdelana izvedenska mnenja in napačno izdelana, kljub navodilom,
- vsaka sprememba predpisov oz. v preteklosti uvedba moratorija (nad 200 ha, ugotovitvene odločbe o državljanstvu, nove določbe glede zavezancev in oblike vračila, ugotavljanje povečane vrednosti nepremičnin, uveljavljanje pravic najemnikov) na področju denacionalizacije je pomenilo upočasnitev reševanja zadev (različne evidence, novi zavezanci, upravičenci, spremembe zahtev),
- v preteklosti so vlagatelji sami predlagali cennitve, ne v skladu z določbami ZUP, zato so pritožbeni organi odpravljali odločbe upravnega organa I. stopnje zaradi bistvenih kršitev postopka in vračali v ponoven postopek,
- stranke niso pripravljene zalagati sredstev za kritje stroškov izvedencev, odmer zemljišč,
- nesoglasja med pravnimi nasledniki,
- vlagatelji so vložili zahtevo za denacionalizacijo po ZDen in za vrnitev premoženja po ZIKS za isto premoženje,
- oddaljenost vlagateljev v tujini, pooblaščenci podaljšujejo roke,
- večkratno spreminjanje zahtevkov (oblike vračil) s strani vlagateljev,
- zavezanci niso odgovarjali v rokih, ki so jim bili določeni, na obvestila o vloženi zahtevi,
- predvsem SOD prereka navedbam vlagateljev, predloženim cennitvam in zahteva vedno nova dokazila,
- predvsem zavezanci (Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS) in upravljavci (KZ, GG) se niso udeleževali ustnih obravnav in se do vračila opredelijo šele po izdaji poročila o ugotovljenem pravnem in dejanskem stanju zadeve,
- zaradi zastarelih listin zemljiške knjige in geodetske uprave je bilo potrebno določene podatke ponovno preverjati zaradi prenosa zemljišč na RS, statusnih sprememb zavezancev,
- geodetske uprave so samo določen čas izdelovale identifikacijska potrdila, ki so nujna v primerih obsežnih sprememb katastrskega stanja,
- katastrsko stanje je bilo po podržavljenju močno spremenjeno,

- zemljiškoknjižno in zemljiškokatastrsko stanje zemljišč, ki so predmet vračila ni usklajeno zato je potrebna predhodna uskladitev, sicer odločbe niso zemljiškoknjižno izvršljive,
- zemljiškoknjižno stanje in zemljiškokatastrsko stanje nista usklajena s stanjem v naravi (ceste, objekti), v zvezi s tem se pojavljajo težave pri spremembi vrste rabe zemljišč in pri določitvi funkcionalnih zemljišč,
- pritožbe na odločitve o predlogih za začasno odredbo,
- nekatere zadeve so po obsegu zelo obsežne,
- dokumentacija, ki so jo ob vložitvi zahtev izdajale zemljiške knjige in geodetska uprava pogosto ni ustrezna (nepopolni historični zemljiškoknjižni izpiski, po katastrskih podatkih stanje v času podržavljenja ni točno razvidno),
- obseg podržavljenega premoženja je težko določljiv zaradi večkratnega podržavljenja istega premoženja po različnih pravnih temeljih in pomanjkljivih podatkih v listinah, izdanih ob podržavljenju (predvsem v primeru zaplemb),
- nekateri zunanji sodelavci so opravili le nekatera dejanja v postopku in po daljšem času vrnilo spise,
- prenos kmetijskih zemljišč na sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS oz. občine ni izveden, kar povzroča težave pri določitvi zavezancev,
- pomanjkanje dokazil o podržavljenju predvsem premičnega premoženja v postopkih denacionalizacije zasebnih gospodarskih podjetij,
- dolgotrajna izdelava obsežnih izvedeniških mnenj,
- dolgotrajni pritožbeni postopki pri drugostopenjskih upravnih organih,
- dolgotrajno ugotavljanje tujega državljanstva v času podržavljenja,
- v težavnih zadevah je bilo odločeno že večkrat,
- vloženi predlogi za obnove postopkov.

7.3 Ukrepi za pospešeno izvajanje ZDen na Upravni enoti Tržič

Marca 2000 je vodstvo upravne enote zaradi zahtev Urada za denacionalizacijo po pripravi poročil o izvajanju zakona o denacionalizaciji, rokovni opredelitvi reševanja zadev, sklicalo sestanek vseh zaposlenih na področju denacionalizacije in zunanje sodelavce, in jih zaradi sledenja reševanja zadev, pozvalo k načrtovanju, kaj se bo s posameznimi zadevami zgodilo in kdaj, hitrost in način reševanja denacionalizacijskih zadev, v obliki tabelaričnega seznama nerešenih zadev in spremljanja na sestankih sklicanih vsake tri mesece.

Oktober 2000 so bile izvršene nove zaposlitve na področju denacionalizacije.

S 1. 1. 2001 je vodstvo vpeljalo nov sistem dela zaradi upoštevanja rokov pri reševanju upravnih postopkov denacionalizacije in da se prikaže realizacija opravljenega dela, in sicer s pripravo plana dela za teden v naprej in poročila za pretekli teden v obliki tabele, iz katere je razviden napredek in predvideno naslednje dejanje, predviden rok rešitve in vzroki za nedoseganje načrtovanega zaključka za vsako posamezno zadevo.

Ker je bilo kljub kadrovskim okrepitvam delo na področju denacionalizacije premalo učinkovito, so se sklicevali mesečni sestanki, kjer se je skupaj z vodstvom obravnavalo vsako posamezno zadevo in poizkušalo najti način za hitrejše reševanje.

Iz navedenega je razvidna pozitivna akcija z namenom pospešitve izvajanja ZDen in čimprejšnjega zaključka denacionalizacijskih zadev na Upravni enoti Tržič. Uspešnost pristopa je razvidna iz Tabele 7.2, saj je Upravna enota Tržič dosegala večji procent pravnomočno zaključenih zadev od povprečja vseh upravnih enot.

Tabela 7.2: Primerjava % pravnomočno zaključenih zadev za Upravno enoto Tržič in % povprečja vseh upravnih enot:

Datum	Upravna enota Tržič	Povprečje vseh upravnih enot
30.6.1999	46,3	41,9
31.12.2002	87,7	81,1
31.12.2005	93,2	92,1

Viri: (Vlada RS 1999b: 113), Spremljanje realizacije načrtovanega plana zaključka procesa denacionalizacije, UE plan in realizacija (glej <http://www.mp.gov.si>)

Kljub vsem ukrepom je bilo ob pisanju tega dela na Upravni enoti Tržič še vedno nerešenih 23 denacionalizacijskih zadev, od katerih jih je 7 v reševanju na Upravni enoti Tržič in 16 v reševanju na pristojnih ministrstvih, Upravnem sodišču RS in Vrhovnem sodišču RS. Razlogi za nerešene zadeve, ki so v reševanju na upravni enoti so: nezaključeni postopki parcelacije, neodmerjeni vodnogospodarski objekti in ceste, zahtevna pravna vprašanja, obsežnost zadev, nerešena predhodna vprašanja.

8. ZAKLJUČEK

Cilj dela je bil ugotoviti in predstaviti težavnost in težave v procesu dosedanjega izvajanja ZDen, s spremljanjem in analizo procesa izvajanja, na podlagi zbranih podatkov o tem, kaj se je in se dogaja, kako in zakaj, in sicer na ravni Slovenije in na primeru Upravne enote Tržič.

Postavljena je bila hipoteza: "Zakonodajo na področju denacionalizacije je zelo težko izvajati. Izvajanje Zakona o denacionalizaciji in s tem reševanje zadev ne poteka po načrtu. Težave so kljub volji upravnih delavcev in ni samo upravni problem, še vedno je denacionalizacija politična in je čisto tehnična izvedba zelo težka zaradi vmešavanja različnih, tudi političnih, interesov."

Postavljen del hipoteze »Zakonodajo na področju denacionalizacije je zelo težko izvajati« lahko potrdim, ker ugotavljam:

- Postopek denacionalizacije je objektivno najtežji upravni postopek, saj vsebuje elemente, ki so po svoji vsebini bližje pravnemu postopku (Sedonja in drugi 1993: 13).
- Norme ZDen so z vidika določenosti vsebine prej generalne klavzule kot natančne in jasne zakonske določbe. Po drugi strani nekatera bistvena izhodišča zakona v zakonu niso poenotena. Vse to je razlog, da je uporaba zakona v praksi zelo zahtevna in da je pri odločanju v posameznih primerih treba upoštevati zakonsko besedilo v celoti, in ne le iz konteksta iztrganih členov, saj slednje lahko zelo hitro privede do izvajanja zakona mimo njegovih osnovnih namenov (Breznik 2000: 12).
- Raznovrstnost primerov, ki jih morajo obdelati pristojni državni organi na prvi stopnji je skoraj neizčrpna (Breznik 2000: 8).
- Že v drugem poročilu je bilo ugotovljeno, da je postopek denacionalizacije z izredno zahtevnim, posebnim ugotovitvenim postopkom in s tem v zvezi z izvajanjem dokaznega postopka popolna novost za upravne organe. Stanje podatkov in listin o podržavljenju ter stanje katastra in zemljiške knjige ter ugotovljeni problemi na pravnem področju so potrdili ugotovitev, da bo proces denacionalizacije eden najzahtevnejših procesov, vsekakor pa najzahtevnejši proces lastninskega preoblikovanja naše družbe (Vlada RS 1992: 20-21).
- Dolgotrajnost procesa izvajanja ZDen, saj le ta poteka že petnajsto leto.

- Področje denacionalizacije urejajo številni zakoni in podzakonski predpisi ter drugi predpisi, ki se navezujejo na ZDen.
- Številne spremembe ZDen in ustavnosodne presoje posameznih členov ZDen, sodnih in upravnih aktov, ki so vplivale na izvajanje ZDen.
- Neenotna stališča glede izvajanja posameznih členov ZDen izvajalcev, pritožbenih organov in sodišč.
- Številne ugotovljene težave v procesu izvajanja ZDen kot so razvidne iz predhodnih poglavij.
- Veliko število igralcev, ki neposredno ali posredno sodelujejo v procesu izvajanja ZDen.
- Vsi pristojni organi, ki so neposredno ali posredno vključeni v proces denacionalizacije, zlasti pa upravne enote, se že vsa leta izvajanja projekta denacionalizacije soočajo s perečo kadrovsko problematiko. Državna uprava preprosto ni razpolagala z zadostnim številom visoko strokovno usposobljenih kadrov, ki bi vodili zahtevne postopke denacionalizacije. V letih izvajanja denacionalizacije je na področju denacionalizacije prišlo v upravo in iz nje odšlo največ kadrov, pogoste menjave na tako zahtevnem področju pa so seveda pomenile (ne nazadnje tudi sprememba v organizaciji uprave na teritorialni ravni) dodatne zastoje pri vodenju posebnih ugotovitvenih postopkov denacionalizacije. Posamezne zadeve je namreč v različnih fazah postopka prejelo v reševanje zaporedoma več uslužbencev, vendar je za nadaljevanje postopka vsak moral proučiti zadevo vedno znova (Ministrstvo za pravosodje 2002: 14).
- Na zapletenost nerešenih zadev je spomnil tudi Lojze Ude s Pravne fakultete Univerze v Ljubljani, ki je pojasnil, da zakon o denacionalizaciji razumljivo v nekaj členih ni mogel razrešiti vseh tistih, razmerij, ki so se odvijala 50 let. »Zato je pri reševanju teh zadev potrebno uporabiti dosti kreativno interpretacijo prava. Vendar je žal zasedba v upravnih enotah zdaj tako osiromašena, da ne vem, kako bomo sploh lahko učinkovito zaključili denacionalizacijo« je poudaril Ude (STA 20. junij 2005).

Del postavljene hipoteze »Izvajanje Zakona o denacionalizaciji in s tem reševanje zadev ne poteka po načrtu« lahko potrdim, ker ugotavljam:

- Določeni so bili različni roki za zaključitev procesa izvajanja ZDen na prvi stopnji, najprej že v samem zakonu, ko je bil določen rok za izdajo odločbe o denacionalizaciji, in sicer najpozneje v enem letu po vložitvi pravilno sestavljene zahteve, Državni zbor RS je dne 10. 6. 1999 določil rok 31. 12. 2000, Vlada RS se je v okviru pristopa v EU obvezala, da

bo celotno denacionalizacijo sklenila do konca leta 2002, upravne enote so načrtovale, da bodo na prvi stopnji rešile vse denacionalizacijske zadeve do 31. 3. 2005, vendar je to uspelo le UE Metlika.

- Na nacionalni ravni je delež pravnomočno zaključenih zadev 92-odstoten glede na vse vložene zahteve, je povedal državni sekretar na ministrstvu za pravosodje Robert Marolt. Sicer ni želel natančno napovedati, kdaj bo denacionalizacija zaključena; pričakuje, da v nekaj letih. Trinajsto spremljanje realizacije načrtovanega zaključka procesa denacionalizacije na dan 31. decembra 2005 je pokazalo, da ima kar 46 upravnih enot pravnomočno zaključenih 90 in več odstotkov pravnomočno zaključenih zadev (Potočnik 2005).

Del postavljene hipoteze »Težave so kljub volji upravnih delavcev in ni samo upravni problem, še vedno je denacionalizacija politična in je čisto tehnična izvedba zelo težka zaradi vmešavanja različnih, tudi političnih, interesov« lahko potrdim, ker ugotavljam:

- Ena izmed posebnosti denacionalizacije je uveljavljanje pravic po posebnem zakonu, v posebnem postopku, v katerem sta stranki udeleženi z nasprotujočimi si interesi. Pravice, obveznosti in pravne koristi strank in drugih udeležencev postopka, je potrebno v postopku denacionalizacije, kot netipičnem upravnem postopku, kljub nekaterim elementom civilnega prava, obravnavati v mejah, ki jih določa ZDen, v skladu s posebnimi procesnimi določbami in določbami splošnega upravnega postopka (Ministrstvo za pravosodje 2002: 10).
- Da so možnosti za usklajevanje tako različnih interesov, kot so razvidni v teh postopkih, precej omejene (Vlada RS 1999b: 111).
- Poudariti je potrebno relativno široko vzpostavljen sistem varstva pravic posameznika v razmerju do države. Zgrajen sistem tega varstva in pravna pot odločanja pa zahteva svoj čas, pri čemer ne moremo mimo dejstva, da so v zaključni fazi reševanja ostali objektivno najzahtevnejši postopki (Ministrstvo za pravosodje 2002: 25).
- V letu 2005 se je število nadzorstvenih pritožb, ki jih stranke ali njihovi pooblaščenici vlagajo pri pristojnih organih, trikratno povečalo v primerjavi s prejšnjimi leti (Potočnik 2005).
- Ministrstvo za pravosodje ugotavlja, da so številni zavezanci v postopkih denacionalizacije poskušali ali pa še poskušajo te postopke čim bolj zavleči. Škodljive posledice nepotrebnega zavlačevanja denacionalizacijskega postopka pa se kažejo v

zahtevkih za povračilo škode. Država bo morala po končanih postopkih poravnati škodo, ki nastaja zaradi nezmožnosti uporabljanja premoženja. Ustava namreč določa, da ima vsakdo pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil s svojim proti pravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja. Tudi zakon o denacionalizaciji določa, da se odškodninski zahtevki iz naslova nemožnosti uporabe oziroma upravljanja premoženja denacionalizacijskim upravičencem priznavajo za čas od uveljavitve zakona do vrnitve denacionaliziranega premoženja (Albreht 2005b).

- Pri presojanju uresničevanja ZDen tudi ni mogoče spregledati političnih razsežnosti tega zakona, ki so se kazale že pri njegovem sprejemanju, kažejo pa se tudi pri njegovem uresničevanju (Vlada RS 1992: 21).
- Že v drugem poročilu je bilo med problemi pri uresničevanju zakona ugotovljeno, da so vse pogostejše tudi pobude za spremembo zakona, ki pa so v bistvu politične narave ali pa se nanašajo na položaj zavezancev oziroma razlaščencev, ki zahteva spremembo zakona vsak v svojo korist (Vlada RS 1992: 19).
- V sporočilu za javnost z dne 18.3.2005 je Minister za pravosodje dr. Lovro Šturm podal oceno stanja na področju pravosodja in navedel, da se postopki denacionalizacije niso zaključili v predpisanih rokih, ker očitno ni bilo politične volje za dosledno izvajanje zakona o denacionalizaciji (Ministrstvo za pravosodje 2005a).

Kot je torej razvidno iz štirinajstega poročila Vlade RS je počasno reševanje denacionalizacijskih zahtevkov povzročalo stopnjevanje pritiskov domače in tuje javnosti za dokončanje, zato je Vlada RS v letu 1999 namenila tem vprašanjem posebno pozornost, kar je zagotovo pospešilo proces izvajanja ZDen, saj je iz razpoložljivih podatkov v nadaljevanju procesa izvajanja razvidna pozitivna akcija izvajalcev. Uspešnost pristopa je razvidna iz doseženega deleža pravnomočno rešenih zadev v višini 92 % na dan 31.12.2005.

Vendar kljub volji upravnih delavcev za dokončanje procesa izvajanja ZDen, kot je razvidna tudi na primeru Upravne enote Tržič, ni mogoče natančno napovedati, kdaj bo denacionalizacija zaključena, ker so v reševanju ostale najtežje in najbolj obsežne zadeve, kot tudi zaradi številnih ugotovljenih težav.

9. SEZNAM LITERATURE

Literatura:

- Breznik, Janez in Prijatelj, Marko in Sedonja, Jože (1992): Zakon o denacionalizaciji s komentarjem, založba Gospodarski vestnik, Ljubljana
- Breznik, Janez, redaktor (2000): Zakon o denacionalizaciji () s komentarjem (druga, dopolnjena izdaja), založba Gospodarski vestnik, Ljubljana
- Brezovšek, Marjan (2001): Teoretični pojem uprave, v: Vlaj, Stane, ur. (2001): Uvod v javno upravo, Visoka upravna šola, Ljubljana (str. 49-60)
- Dunn, N. William (1994): Public Policy Analysis. An Introduction. Second Edition. Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey (str. 423-457)
- Fink Hafner, Danica (2002): Znanost »o« javnih politikah in »za« javne politike, v: Fink Hafner, Danica in Lajh, Damjan, ur. (2002): Analiza politik, založba FDV, Ljubljana (str. 7-28)
- Fink Hafner, Danica in Lajh, Damjan, ur. (2002): Analiza politik, založba FDV, Ljubljana
- Giandomenico, Majone in Wildavsky, Aaron (1978): Implementation as Evolution (1979): in Policy Studies Review Annual – 1978 ur. Howard Freeman, Beverly Hills: Sage (str. 163-180)
- Grdešić, Ivan (1995): Političko odločivanje, Alinea, Zagreb (str. 104-110)
- Hogwood B. in Gunn L. (1984): Policy Analysis for the Real World, Oxford University Press (str. 196-222)
- Mazmanian, Daniel A. in Sabatier, Paul A., (1989): Implementation and Public Policy, University Press of America, Maryland (str. 1-49)
- Polič, Vasilij (1998): Denacionalizacija s sodno prakso Vrhovnega sodišča RS, založba DESK, Izola
- Polič, Vasilij (1998): Denacionalizacija s sodno prakso Vrhovnega sodišča RS 2. del, založba DESK, Izola
- Polič, Vasilij (2000): Denacionalizacija s sodno prakso Vrhovnega sodišča RS, založba Litera picta, Ljubljana
- Prunk, Janko (2002): Kratka zgodovina Slovenije, Založba Grad, Ljubljana
- Sedonja, Jože in Flack, Alojz (1993): Denacionalizacija Izbor mnenj in stališč, Center Marketing

Članek:

Albreht, Matjaž (2005a): Le Metlika uresničila terminski načrt, Delo 4. maj 2005

Albreht, Matjaž (2005b): Postopki potekajo prepočasi, 31. december. Dostopno na <http://www.delo.si> (31. marec 2006)

Albreht, Matjaž (2006): Z nadzorom nad sodniki hitreje do pravice, 18. februar, Dostopno na <http://www.delo.si> (31. marec 2006)

Babič, Mateja (1999): Denacionalizacija na vladnem situ, Delo 29. oktober 1999

Berdon, Sven (2005): Marolt: Nerešeni ostajajo najtežji denacionalizacijski zahtevki, STA Bilten 29. avgust 2005

Branc, Tomaž in Žabkar, Špela in Hanc, Marjana (2005): Janša: Neizkoriščeni potenciali, Delo 13. oktober 2005

D.P./STA (2005): Prepočasna denacionalizacija, 26. avgust. Dostopno na <http://www.delo.si> (19. oktober 2005)

Hanc, Marjana (2003): Koliko posesti bodo vrnil Karlu Bornu, Delo 21. maj 2003

Hanc, Marjana (2004): Lastnino še ocenjujejo, Delo 4. november 2004

Jenull, Hinko (1999): Z uradom nad denacionalizacijo, Pravna praksa 12/1999

Košnjek, Jože (2001): Nove zaposlitve za stare naloge, Gorenjski glas 27. februar 2001

Knez, Primož (2003): Bornovi gozdovi spet vrnjeni, Dnevnik 20. maj 2003

Likozar Rogelj Mateja (2000): Kdo je denacionalizacijski upravičenec v primerih odvzema pravice uporabe na zemljišču v družbeni lastnini, Pravna praksa 24-25/2000

M.A. (2005): Pospešeno izvajanje denacionalizacije, 29. september. Dostopno na <http://www.delo.si> (31. marec 2006)

Ortner Born, Elizabeta (2001): Vračanje gozdov, Delo 27. februar 2001

Potočnik, Alenka (2006): Pravnomočno zaključenih 92 odstotkov denacionalizacijskih zadev, STA Bilten 20. februar 2006

Pušenjak, Dejan (1998): Predvsem ideološki spopad, Delo 1. julij 1998

Saje, Stojan (2005): Odlična ocena Tržičanom, Gorenjski Glas 14. oktober 2005

STA (2001): Pismo ameriškega senatorja Drnovšku, 18. oktober. Dostopno na <http://24ur.com> (6. oktober 2004)

STA (2003): Manj nerešenih zadev, 3. avgust. Dostopno na <http://www.rtvsl.si> (6. oktober 2004)

STA (2004): Denacionalizacija se bliža koncu, 21. julij. Dostopno na <http://24ur.com> (6. oktober 2004)

STA (2005a): VLADA: Koordiniranje postopkov denacionalizacije in javne uprave ter razrešitev direktorja OVS, STA Bilten 7. januar 2005

STA (2005b): Pravosodno Ministrstvo: Število nerešenih denacionalizacijskih zadev se povečuje, STA Bilten 3. februar 2005

STA (2005c): Pravosodno ministrstvo kot prvo »prebilo led« pri predstavitvi letošnjih ciljev, STA Bilten 21. februar 2005

STA (2005d): Šturm za Večer: Če bi bili srčni kot Leon Štukelj, STA Bilten 21. februar 2005

STA (2005e): Denacionalizacija bi morala biti že zaključena, 26. maj. Dostopno na <http://www.delo.si> (2. september 2005)

STA (2005f): Denacionalizacija v zaostanku, 26. avgust. Dostopno na <http://www.rtv slo.si> (29. avgust 2005)

Starman, Marko (2002): Zaključek denacionalizacije, Pravna praksa 42/2002 28. november 2002, str. 3

Šoštarič, Marjeta (1998): Nenavadno vračanje Bornovega premoženja, Delo 1. julij 1998

Šoštarič, Marjeta (2004a): Egoles zaradi vrnjenih gozdov v stečaj? Delo 5. marec 2004

Šoštarič, Marjeta (2004b): Bornovi gozdovi – zamuda in odškodnina, Delo 15. november 2004

Šubic, Simon (2004): V skrajni sili celo likvidacija, Gorenjski glas 9. marec 2004

Vidmajer, Saša (2000): Denacionalizacija ni problematična, Delo 4. julij 2000

Vukelić, Majda in Repovž, Grega (1998): Razveljavljen moratorij za vračanje premoženja, Delo 14. februar 1998

Vukelić, Majda (2005): Število zadev se celo povečuje, Delo 3. februar 2005

Zaplotnik (1998): Uradnike ne zanima, ali je zakon dober ali slab, Gorenjski glas 7. julij 1998

Zaplotnik (2000): Bornovim le obveznice? Gorenjski Glas 12. december 2000

Zaplotnik, Cveto (2004): Gozdovi bi bili lahko gorenjski simbol, v: Gorenjska 2004-2005, Priloga Gorenjskega glasa, št. 100 17. december 2004

Zupan, Tinkara (2005a): Šturm: Več pravnikov za denacionalizacijske zadeve, STA Bilten 20. junij 2005

Zupan, Tinkara (2005b): Šturm: Denacionalizacijski postopki že bistveno hitrejši, STA Bilten 23. avgust 2005

Zupančič, Lea (2005): Ministrstvo za pravosodje: število nerešenih denacionalizacijskih zadev se povečuje, STA Bilten 3. februar 2005

Žnidaršič, Tatjana (2005): Ministrstvo za pravosodje kot prvo predstavilo prednostne cilje za letos, STA Bilten 21. februar 2005

Pravni viri:

Ustava RS, zakoni in podzakonski predpisi objavljeni v Uradnem listu RS

Poročila:

Komisija EU (2001): Redno poročilo o napredku Slovenije pri vključevanju v Evropsko unijo, 13. november. Dostopno na <http://evropa.gov.si> (4. marec 2006)

Ministrstvo za okolje in prostor RS (2002): Pojasnilo v zvezi z odločbo Ustavnega sodišča RS 1. oktober 2002. Dostopno na <http://www.uvi.gov.si> (3. april 2006)

Ministrstvo za pravosodje (2000): 15. Poročilo o uresničevanju zakona o denacionalizaciji, november 2000. Dostopno na <http://www.mp.gov.si> (4. marec 2006)

Ministrstvo za pravosodje (2001): 16. Poročilo o uresničevanju zakona o denacionalizaciji za obdobje od 30.6.2000 do 30.6.2001, julij 2001. Dostopno na <http://www.mp.gov.si> (18. marec 2006)

Ministrstvo za pravosodje (2002): Poročilo o stanju na področju izvajanja postopkov denacionalizacije v luči izpolnjevanja političnih kriterijev RS za vključitev v EU s predlogom časovnega okvira po četrletjih za dokončanje procesa denacionalizacije na prvi in drugi stopnji upravnega odločanja, 2002. Dostopno na <http://www.mp.gov.si> (4. marec 2006)

Ministrstvo za pravosodje (2002-2006): Spremljanje realizacije načrtovanega plana zaključka procesa denacionalizacije po četrletjih od 31. decembra 2002 do 31. decembra 2005. Dostopno na <http://www.mp.gov.si> (12. marec 2006)

Ministrstvo za pravosodje (2003): Gradivo za novinarsko konferenco Ministrstva za pravosodje, 4. julij. Dostopno na <http://www.mp.gov.si> (12. marec 2006)

Ministrstvo za pravosodje (2005a): Minister za pravosodje dr. Lovro Šturm podal oceno stanja na področju pravosodja, 18. marec. Dostopno na <http://www.mp.gov.si> (31. januar 2006)

Ministrstvo za pravosodje (2005b): Posvet in strokovno izobraževanje o nerešenih pravnih vprašanjih v denacionalizacijskih postopkih, 17. junij. Dostopno na <http://www.mp.gov.si> (31. januar 2006)

Ministrstvo za pravosodje (2005c): Nerešeni denacionalizacijski zahtevki sodijo med najtežja in najbolj kompleksna pravna vprašanja, 26. avgust. Dostopno na <http://www.mp.gov.si> (31. januar 2006)

Ministrstvo za pravosodje (2005d): Delavnica za pospešeno reševanje denacionalizacijskih zadev, 25. oktober. Dostopno na <http://www.mp.gov.si> (31. januar 2006)

Ministrstvo za pravosodje (2006): 5. sestanek medresorske delovne skupine za pospešeno izvajanje postopkov denacionalizacije, 27. januar. Dostopno na <http://www.mp.gov.si> (31. januar 2006)

Urad predsednika vlade RS (2001a): Poudarki s tiskovne konference premierja dr. Janeza Drnovška na Dunaju, 16. marca. Dostopno na <http://www.uvi.gov.si> (2. april 2006)

Urad predsednika vlade RS (2001b): Tiskovna konferenca predsednika Vlade RS dr. Janeza Drnovška, 11. julija. Dostopno na <http://www.uvi.gov.si> (2. april 2006)

Urad predsednika vlade RS (2002): Odgovor na pismo Združenja lastnikov razlaščenega premoženja, 2.4.2002. Dostopno na <http://www.uvi.si> (18. oktober 2005)

Urad vlade za informiranje (2000): Okno širitve EU se bo odprlo v obdobju 2003-2005, 21.8.2000. Dostopno na <http://evropa.gov.si> (8. marec 2005)

Varuh človekovih pravic RS (1995): Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 1995. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (18. marec 2006)

Varuh človekovih pravic RS (1996): Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 1996. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (18. marec 2006)

Varuh človekovih pravic RS (1997): Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 1997. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (18. marec 2006)

Varuh človekovih pravic RS (1998): Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 1998. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (18. marec 2006)

Varuh človekovih pravic RS (1999): Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 1999. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (18. marec 2006)

Varuh človekovih pravic RS (2000): Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 2000. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (18. marec 2006)

Varuh človekovih pravic RS (2001): Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 2001. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (18. marec 2006)

Varuh človekovih pravic RS (2002a): Posebno poročilo o problematiki najemnikov v denacionaliziranih stanovanjih, januar 2002. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (18. marec 2006)

Varuh človekovih pravic RS (2002b): Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 2002. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (18. marec 2006)

Varuh človekovih pravic RS (2003): Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 2003. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (18. marec 2006)

Varuh človekovih pravic RS (2004): Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 2004. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (18. marec 2006)

Varuh človekovih pravic RS (2005): Posebno poročilo o problematiki najemnikov v denacionaliziranih stanovanjih. Dostopno na <http://www.varuh-rs.si> (18. marec 2006)

Vlada RS (1992): Drugo poročilo o uresničevanju ZDen, 1992

Vlada RS (1999a): Trinajsto poročilo o uresničevanju zakona o denacionalizaciji, Poročevalec, št. 22

Vlada RS (1999b): Štirinajsto poročilo o uresničevanju zakona o denacionalizaciji, Poročilo o izvajanju zakona o denacionalizaciji, Poročevalec, št. 79

Združenje lastnikov razlaščenega premoženja (2000): Ovire pri izvajanju vračanja odvzete lastnine po ZDen in ZIKS in potrebni ukrepi za pospešitev teh procesov, 20. september. Dostopno na <http://www.zlrp-zdruzenje.si/> (18. marec 2006)

Združenje lastnikov razlaščenega premoženja (2001a): Vračanje lastnine, ki jo je v Sloveniji po II. Svetovni vojni nasilno odvzela komunistična oblast – stanje april 2001, junij 2001. Dostopno na <http://www.zlrp-zdruzenje.si/> (18. marec 2006)

Združenje lastnikov razlaščenega premoženja (2001b): Deseto leto izvajanja zakona o denacionalizaciji v RS, junij 2001. Dostopno na <http://www.zlrp-zdruzenje.si/> (18. marec 2006)

Združenje lastnikov razlaščenega premoženja (2001c): Deseto leto izvajanja ZDen v RS (dopolnjeno s pripombami o vračanju po ZIKS), junij 2001. Dostopno na <http://www.zlrp-zdruzenje.si/> (18. marec 2006)

Združenje lastnikov razlaščenega premoženja (2001d): Diskriminatornost pri denacionalizaciji v RS, 30. oktober. Dostopno na <http://www.zlrp-zdruzenje.si/> (18. marec 2006)

Združenje lastnikov razlaščenega premoženja (2002a): Kritična ocena stanja denacionalizacije – restitucije v RS – maj 2002, 13. junij. Dostopno na <http://www.zlrp-zdruzenje.si/> (18. marec 2006)

Združenje lastnikov razlaščenega premoženja (2002b): Vračanje premoženja v RS kot politično vprašanje, 30. september. Dostopno na <http://www.zlrp-zdruzenje.si/> (18. marec 2006)

Združenje lastnikov razlaščenega premoženja (2003): Denacionalizacija v RS – v primežu levih političnih sil, 17. junij. Dostopno na <http://www.zlrp-zdruzenje.si/> (18. marec 2006)

Združenje lastnikov razlaščenega premoženja (2004): Informacija o izvajanju denacionalizacije v RS, 19. februar. Dostopno na <http://www.zlrp-zdruzenje.si/> (18. marec 2006)

Internetne strani:

<http://www.zlrp-zdruzenje.si/>

<http://www.sigov.si/mp/>

<http://24ur.com/>

<http://www.us-rs.si>

[http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/sporocila za javnost](http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/sporocila_za_javnost)

<http://www2.gov.si>

<http://www.rtv slo.si>

<http://www.gov.si/svez/>

<http://www.svez.gov.si>

<http://www.sta.si>

<http://www.mp.gov.si>

<http://www.ius-software.si>

<http://www.evropa.gov.si>

<http://www.uvi.si/slo/vlada/sporocila>

<http://www.varuh-rs.si>